



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

КРИВИЧНО ДЕЛО УЧИЊЕНО ИЗ МРЖЊЕ – ПРИМЕНА И ТУМАЧЕЊЕ ЧЛАНА 54а КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА СРБИЈЕ

Обука тренера/ица Правосудне академије*

Београд, 22 – 23. мај 2013. године
Правосудна академија

* Предавачи/це: др Весна Петровић (Београдски центар за људска права), др Невена Петрушић (Повереница за заштиту равноправности), Ивана Радосављевић (Министарство правде и државне управе) и Александар Оленик (адвокат)



ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ

(Члан 54. а, Кривичног законика Републике Србије, као отежавајућа околност)

УВОД

Злочин из мржње се темељи на предрасудама учиниоца. Овај злочин односно оваква кривична дела се дешавају свуда јер ни једно друштво или држава нису у стању да избегну резултате постојећих предрасуда или нетолеранције. Појединачна кривична дела која се могу окарактерисати као злочин из мржње, извршена од стране појединаца, имају у себи потенцијал да се из њих развије више кривичних дела са више извршилаца и већом друштвеном опасношћу извршених дела, односно могу довести до тзв. "спирале насиља". Разумевање напред наведеног и предузимање ефикасних мера могу спречити ситуације где извршено кривично дело узрокује извршење више опаснијих кривићних дела односно већ поменуте "спирале насиља".

ШТА ЈЕ ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ

Кривична дела чије је извршење мотивисано нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи или према појединачном припаднику ове групе, се дефинише као злочин из мржње.

Злочин из мржње се састоји од два обавезна елемента:

1. Радња извршења сама по себи мора представљати кривично дело одређено кривичним законом
2. Извршење мора бити мотивисано нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи или према појединачном припаднику ове групе

Нетолеранција, предрасуда или општа зла намера одређују да извршилац злочина из мржње бира жртву искључиво на основу њене припадности одређеној друштвеној групи, може се рећи и заштићеној друштвеној групи. Ове друштвене групе се одређују по основу њихових најважнијих обележја или карактеристика, као што су расна припадност, вероисповест, националност, етничко порекло, пол, сексуална оријентација, родни идентитет или било која друга карактеристика или обележје.

Жртва може бити особа, одређена група или имовина која је јасно повезана са појединачном жртвом или групом коју одређује неко посебно обележје или карактеристика.

НАМЕРА ОДНОСНО УМИШЉАЈ КОД ИЗВРШИЛАЦА ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ

Извршење злочина из мржње не захтева да извршилац осећа мржњу према жртви. Оно захтева да је извршилац мотивисан нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи, према појединчном припаднику ове групе или њиховом имовином.

ЖРТВЕ ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ

Свако може бити жртва злочина из мржње, међутим, у пракси то су најчешће припадници мањинских група по било ком основу. Важно је напоменути да се злочин из мржње може извршити и према имовини која је повезана, или која је веома значајна мањинским групама. Најчешћи примери код нас су рушње гробних споменика или писање увредљивих порука тзв. графита, на објектима или местима од значаја за одређена друштвене групе.

РАЗЛОЗИ ЗА УВОЂЕЊЕ ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ КАО ОТЕЖАВАЈУЋЕ ОКОЛНОСТИ (ЕВЕНТУАЛНО КАО ПОСЕБНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА)

1. Утицај на друге грађане односно генерална превенција

Чест је случај да извршиоци злочина из мржње сматрају да раде нешто што је у општем интресу групе којој и сами припадају те да имају морално оправдање за вршење оваквин кривичних дела (нпр. велики број физичких напада на учеснике и обезбеђење параде поноса). Те стога, ако само друштво кроз механизме правне државе не казни овакво понашање, остали грађани могу стећи утисак да је такво понашање пожељно и не кажњиво.

2. Извршиоци ових дела имају тенденцију да са извршења мање опасних, веома брзо пређу на друштвено најопаснија кривична дела

Извршиоци озбиљних односно друштвено најопаснијих злочина из мржње (нпр. убиства), су скоро увек почели са извршњем блажих облика злочина из мржње као што су уништење имовине или прекршајних дела, те је стога потребно деловати брзо и ефикасно кажњавати учиниоце чим изврше прве кораке везане за злочин из мржње.

3. "Спирала насиља"

У случају да жртве нису задовољне деловањем правне државе или нема реакције на извршење злочина из мржње, долази до самоорганизовања угрожене групе те и до осветничких акција, што све заједно доводи до "спирале насиља", поготово у друштвима са дугом традицијом сваких сукоба.

КАКО ИДЕНТИФИКОВАТИ ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ?

Најраспостањенији начин је дефинисање показатеља који нам говоре о мотивацији извршиоца кривичног дела. Неки од најкориснијих показатеља су:

1. Перцепција саме жртве

У овом случају, полазимо од тога да ли сама жртва сматра да је до извршења дела дошло због њене припадности одређеној групи, односно да ли је по њеном схватању извршилац мотивисан нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи, према појединчном припаднику ове групе или њиховом имовином.

2. Перцепција сведока

У овом случају, полазимо од тога да ли сведок сматра да је до извршења дела дошло због припадности одређеној групи, односно дали је по схватању сведока извршилац мотивисан нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи, према појединчном припаднику ове групе или њиховом имовином.

3. Коментари, писане изјаве или документи, гестикулација или "графити"

- Дали је осумњичени правио увредљиве коментаре, писане изјаве или документа односно конклюдентне радње уперене ка друштвеној групи којој припада жртва?
- Постоје ли на месту извршења графити, поруке или симболи? (нпр. свастике)
- У случају оштећења или уништења имовине, да ли су у питању објекти од историјске или културне важности за жртву?

4. Расне, етничке, полне и културне разлике између осумњиченог и жртве?

5. Припадност организованим групама, нпр: skinheads, навијачке групе и сл.

6. Извршење сличних кривичних дела у прошлости.

ОДГОВОР ПРАВНЕ ДРЖАВЕ НА ЗЛОЧИНЕ ИЗ МРЖЊЕ

1. Тужилаштво

У сваком конкретном случају када постоје докази или сумња да је у питању злочин из мржње, потребно је да тужилаштво (поготово у случају тужилачке истраге) прикупи и кроз форму оптужног акта презентира све доказе који говоре о могућем постојању злочина из мржње. Ово треба учинити без обзира на степен опасности извршеног кривичног дела.

2. Судови

У случајевима доказаног злочина из мржње, судови су обавезни да приликом доношења одлуке о казни узму у обзир да је у питању злочин из мржње, те да у образложењу пресуде посебно наведу радње и доказе који говоре у прилог постојања отежавајућих околности у виду злочина из мржње.

3. Заједничко деловање свих органа правне државе, а посебно полиције, тужилаштва и судова

Како би деловање полиције, тужилаштва и судова било ефикасније, између осталог потребно је увести посебне ознаке за случајеве злочина из мржње, како у полицији тако и у тужилаштву и суду. Ове посебне ознаке би, између осталог, допринеле бољем праћењу и обавезној статистичкој обради и евиденцији ових кривичних дела.

У неким државама, постоје посебни протоколи или интерни споразуми између свих органа који поступају у овим случајевима, и којим се одређује посебан механизам и начин сарадње.

ТРЕНУТНО СТАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Последњим изменама Кривичног законика уведен је злочин из мржње и у наше кривично законодавство. Истина, у питању је одређивање злочина из мржње као отежавајуће околности и то само за пет, таксативно набројаних разлога. У питању је члан 54.а, који одређује да ако је кривично дело учињено из мржње због:

1. припадности раси и вероисповести,
2. националне или етничке припадности,
3. пола,
4. сексуалне оријентације
5. или родног идентитета другог лица,

ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела.

Уобичајно је да се у оваквим дефиницијама предвиди и једна општа одредба, по којој би злочин из мржње као отежавајућа околност постојао и у случају постојање било које друге карактеристике жртве или одређене групе, чиме се не ограничава примена ове одредбе.

ПРИМЕРИ

1. штампани
2. сви физички напади на учеснике и обезбеђење параде поноса

СВЕДОЧЕЊЕ ЖРТВЕ

Злочин из мржње – нови институт у кривичном законодавству Републике Србије

1. Шта је злочин из мржње?

Иако је употреба термина злочин из мржње новијег датума ово кривично дело није ново у пракси. Напротив, често се кривична дела чине из мотива који имају елементе предрасуда или мржње према појединцима или читавој групи којој они припадају. Ова дела изазивају општу несигурност грађана а посебно делују на мањинске друштвене групе (врске, етничке, родне, сексуалне, политичке и друге) и најчешће су последица предрасуда а одликује их то што утичу не само на појединачне жртве, већ и на заједнице у којима оне живе. Једна дефиниција злочина мржње која је прихваћена у теорији и која је можда и најпрецизнија је да су у питању кривична дела мотивисана, у целости или делимично, предрасудама у вези с расном, националном и етничком припадношћу оштећених, односно њиховим религијским убеђењима, сексуалним опредељењима или инвалидношћу, те да се овим кривичним делима угрожавају и повређују физичка лица, односно оштећују и уништавају материјална добра.

2. Зашто је потребно да постоји злочин из мржње у закону?

2.1. Разлози за уношење овог кривичног дела у кривично законодавство

Уношење овог кривичног дела у законодавство има и симболични значај због тога што се показује да законодавац препознаје друштвену опасност кривичних дела мотивисаних предрасудама и исказује спремност да такво понашање осуди. Често се друштвена опасност неког кривичног дела мери не само у односу на конкретне последице које то дело производи већ и у односу на намеру починиоца. Зато је за ова дела, у свим законодавствима која га имају, предвиђена тежа казна, што значи да се увећава кривица починиоца јер мотив чини дело озбиљнијим него да је учињено без мотива који има елементе мржње. Додатно је важно и то што се код кривичних дела мотивисаних мржњом или непријатељством последице тичу не само појединца који је директна жртва већ имају шире деловање - и на заједницу којој он припада.

Други разлог повезан је са кривичним поступком који се води када је учињено кривично дело мотивисано мржњом. Наиме, када злочин из мржње није превиђен као посебно кривично дело обично се истрага не спроводи у правом смеру јер тужилац и не покушава да открије мотиве засноване на предрасудама или мржњи и оставља суду да евентуално повећа казну и укључи мотиве извршиоца као околности о којима води рачуна приликом одмеравања казне. Међутим, то се у пракси најчешће не дешава јер лакша квалификација кривичног дела у оптужници наводи суд да се не бави откривањем околности и мотива због којих је кривично дело учињено већ се задржава на доказима које износи тужилаштво.

С друге стране, ако ово дело постоји предвиђено у кривичном законодавству истрага ће бити много правилније усмерена, оптужница ће садржати битне елементе важне за



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

доношење пресуде и коначно, пресуда која води рачуна о мотивима извршеног кривичног дела и у којој се прецизно наводи шта је разлог да се дело окарактерише као злочин из мржње утиче на свест у јавности да су дела учињена из ових побуда кажњива, а жртва добија праведније задовољење, док заједница којој жртва припада има више поверења у правни систем државе.

Има и других важних разлога који иду у прилог захтевима да се злочин из мржње предвиди у кривичном законодавству који нису у директној вези с поступком који се води у вези са кривичним делом почињеним из мржње или предрасуде али позитивно делује на дрштвену климу и однос читавог друштва према овој појави. То се дешава у току законодавне процедуре јер предлог закона на коме ради радна група иде у владу која има прилику да се упозна са предлогом и да о њему дискутује, покреће се и јавна расправа па се и шира друштвена јавност обавештава о томе да се одеређена дела могу окарактеристаи као кривична дела почињена из мржње или због предрасуда и да су таква дела кажњива. Коначно, предлог се разматра у скупштинској процедури која је јавна па све то заједно омогућава да се у самом друштву изгради позитивнији однос према недозвољеном понашању и јача свест грађана о кажњивости таквих поступака.

Поред тога, у државама у којима је предвиђено ово кривично дело води се уредна евиденција и подаци о злочинима из мржње и тако прикупљају корисне информације које могу да послуже да се сагледа природа и врста предрасуда које постоје у неком друштву и да се измери ефикасност реакције државних органа на овакве појаве.

2.2. Посебно кривично дело или отежавајућа околност при одмеравању казне

Злочин из мржње може се дефинисати на много начина а искуства држава које су то учиниле су различита. Првенствено се поставља питање да ли га формулисати у једном посебном кривичном делу или као отежавајућу околност приликом одмеравања казне.

Ретко су државе дефинисале ово дело као посебно дело – злочин из мржње. То су нпр. учиниле САД, Велика Британија и Чешка.

Члан 196 (2) Кривичног законика Чешке предвиђа казну у распону од шест месеци до три године затвора због "употребе силе против групе или против појединца, претњи смрћу, повреде здравља или наношења озбиљних повреда због њихових политичких уверења, националности, расе, вероисповести или недостатка вере."

Предност оваквог решења је у томе што се на тај начин у самом закону предвиђа да је мотивација приликом извршења кривичног дела веома битан елемент самог дела што може превентивно да утиче на могућег починиоца. Међутим, када је предвиђено посебно кривично дело злочина из мржње онда се захтева да мотив буде и доказан како би починилац био кажњен. Зато се оправдано може претпоставити да ће тужилац ретко да посегне за овим делом страхујући да ће га тешко доказати и да ће оптужницу засновати само на основном кривичном делу да би осигурао да починилац буде осуђен. Тако злочин из мржње може остати некажњен јер у многим законским решењима суд има обавезу да се држи онога што је наведено у самој оптужници којом се покреће судски поступак. Дакле,



могуће је да суд не прогласи некога кривим ако мотив заснован на предрасуди или мржњи није доказан.

Вероватно је и ово разлог што већина законодавстава предвиђа отежавајуће околности када је у питању кривично дело мотивисано мржњом. Отежавајуће околности се у законима различито формулишу или као отежавајуће кривично дело или отежавајуће околности дела. Таква законска решења предвиђају да се казна за извршено кривично дело повећава када је дело учињено с мотивом мржње или предрасуде. То значи да починилац мора прво да буде кажњен због кривичног дела које је починио па да се онда, ако суд оцени да има довољно доказа да је дело учињено из наведених мотива, у одмеравању казне ово узме у обзир и повећа казна. Отежавајућа околност може се према неким законским решењима у једном броју држава појавити за већи број кривичних дела док се у неким земљама оваква могућност предвиђа само за нека специфична кривична дела.

Члан 30.6 Кривичног законика Андоре предвиђа отежавајућу околност ако је кривично дело учињено из "расистичких и ксенофобичних мотива или разлога у вези са идеологијом, религијом, националношћу, етничким пореклом, сексуалном оријентацијом, болешћу или због менталне неспособности жртве.

Неки закони предвиђају степен повећања казне док други пружају слободу суду да оцени околности случаја и да донесе пресуду у односу на доказе до којих је у току поступка дошао. Ипак, у већини законодавстава постоји обавеза тужиоца да истражи околности које могу да докажу да је учинилац био мотивисан мржњом или предрасудом и да те околности предочи суду. У појединим правним системима се изричито тражи да тужилац захтева од суда да размотри околности за повећање казне или да предочи суду доказе до којих је дошао када је неко оптужен за кривично дело у коме постоје елементи злочина из мржње.

Законик Белгије из 2007. године у члановима 33 до 42 предвиђа да су "мржња, презир или непријатељство према лицу на основу његове расе, боје коже, порекла, националног или етничког порекла, држављанства, пола, сексуалне оријентације, брачног стања, рођења, старости, богатства, веровања или животне филозофије, текућег или будућег здравственог стања, инвалидитета, језика, политичког опредељења, или физичког или генетског својства или социјалног порекла" отежавајуће околности које могу да удвоструче казну за следећа кривична дела: блудне радње и силовање; убиство из нехата и намерна повреда, избегавања помоћи лицу које је у невољи, повреда личне слободе и неповредивост приватне својине, клевета, паљевина и уништавање личних ствари или имовине.

Члан 166 (2) Федерације Кривичног законика Босне и Херцеговине предвиђа да се убиство извршено на "расној, националној, или верској основи" кажњава минималном затворском казном од 10 година, док је за „обично“ убиство предвиђена минимална казна од 5 година.

И законска решења по којима се уводи злочин из мржње као отежавајућа околност имају предности и мане. Предност је првенствено та што је много лакше увести у кривични законик отежавајућу околност за кривична дела која су учињена из мржње или због предрасуда јер је уобичајено да се у кривичним законцима појављује отежавајућа



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

околност код неких кривичних дела. Предност овог решења је и у томе што је отежавајућу околност могуће увести за већи број кривичних дела. Чак и да се у току истраге не докаже основ за отежавајућу околност не постоји опасност да се учинилац не казни бар за основно кривично дело.

С друге стране, иако је много лакше применити члан који предвиђа отежавајуће околности постоји опасност да без јасно дефинисаног злочина из мржње кривично дело губи на тежини тако да отежавајуће околности, мада их је лакше применити, неће испунити основни задатак да се јасно виде забрањени мотиви. Овај недостатак могуће је надоместити тиме што ће разлози за повећање казне бити укључени у образложење пресуде али такође и у евиденције које се воде у судским статистикама. Тако ће бити део јавних података а лица која су то дело починила биће уредно евидентирана.

Постоје и комбинована решења када закон предвиђа посебно основно кривично дело са мотивима мржње или предрасуде али такође и могућност да је за нека кривична дела отежавајућа околност ако су учињена из таквих мотива (нпр. САД и Велика Британија).

2.3. Кривични законик Републике Србије

Будући да су кривична дела мотивисана мржњом или предрасудама и непријатељством према појединцима који припадају одређеним заједницама све учесталија и у нашем друштву и да су Влада Србије и Народна скупштина Србије препознали проблеме који се због тога јављају и усвојили захтеве да се кривично дело из мржње уведе у кривично законодавство Србије, прошле године су усвојене измене и допуне Кривичног законика и уведен је нови члан који гласи

Посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње

Члан 54а

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела.

Увођење овог дела је веома важно из много разлога али је посебно битно да је законодавац показао да је свестан да ова дела угрожавају темељне вредности усвојене у међународним уговорима које је наша држава ратификовала и тако се обавезала да штити људска права и поштује начела низа међународних инструмената о равноправности, толеранцији и недискриминацији.

3. Два битна елемента кривичног дела злочина из мржње

Да би неко кривично дело било окарактерисано као дело учињено из мржње мора да садржи два битна елемента.

Први елемент је јасан и он подразумева да је дело предвиђено као кривично дело у кривичном законодавству. Међутим други битан елемент овог дела је много теже доказати јер се тиче мотива због кога је дело почињено. Значи, потребно је да дело буде учињено





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

због предрасуда или мржње коју починилац дела показује према жртви. Заправо, жртва је изабрана зато што има одређене карактеристике или припада одређеној етничкој, расној, националној, сексуалној или некој другој групи.

Кривично дело може бити почињено у односу на физички интегритет појединца или целе групе, али предмет напада може такође бити и имовина која припада или коју користи група која има одређене карактеристике које су предмет прерасуда или мржње починиоца.

У периоду од марта до септембра 2012. године грађани који станују у близини нехигијенског насеља у предграђу Торина у Италији у коме су живели Роми организовали су четири протеста на улици захтевајући да се ово насеље расели. У ноћи 20. септембра 2012. године непозната лица су запалила део овог насеља и нанела материјалну штету. Нико од становника насеља није настрадао, сем једног лица које је са лакшим опекотинама превезено у болницу. Полиција је после недељу дана открила починиоце. У току истраге је доказано да су починиоци овог кривичног дела припадници групе која је месецима исписивала графите „Роми напоље“, „Стићи ће вас казна“ и сл.

С друге стране, многа кривична дела мотивисана су мржњом али се не могу окарактерисати као кривична дела учињена из мржње.

Мухамеда Бојерија, припадника ЛГБТ популације и писца књиге у којој се праве алузије и злуреди коментари о Исусу Христу уз констатацију да Исус Христ никада није постојао и са много ироније говори о верницима који су преварени „библијским лажима“ напао је на улици и задао смртоносне убоде ножем Георг Енцвајлер, припадник католичке вере. Он је на суђењу изјавио да ово убиство није било мотивисано тиме што је Мухамед Бојери, муслиман, нити зато што је ЛГБТ особа, већ искључиво тиме што је наводима у књизи повредио његова верска осећања.

4. Нека слична дела - дискриминација и говор мржње

Постоје слична дела која су у блиској вези са злочином из мржње али се не могу класификовати као злочин из мржње. То је пре свега дискриминација. Она се разликује од злочина из мржње због тога што злочин из мржње подразумева да мора да постоји кривично дело које је учињено из мржње, док код дискриминације није обавезно да постоји кривично дело и зато антидискриминациони закони нису закони који се баве кривичним делима. Концепт дискриминације односи се на мање повољан третман лица на основу неких забрањених особина као што је расно, етничко, верско порекло, сексуална оријентација и сл. Да би се неко поступање окарактерисало као дискриминација забрањени основи морају бити урођене особине неког појединца или стечене без његовог утицаја. У већини законодавстава дискриминација је грађанско правно питање, мада се у појединим законодавствима предвиђа његово кривично санкционисање. Ипак, дискриминацији недостаје један битан елемент злочина из мржње - да дело буде предвиђено кривичним законом. Начело недискриминације има за циљ да обезбеди једнакост свих, што подразумева и обавезу држава да различито третирају лица која се због неких својих особина налазе у различитој ситуацији од већине у друштву и да у обезбеђивању права посебно рањивих група примењују критеријуме који уважавају њихов специфичан положај.



Комитет за права особа са инвалидитетом је у случају *Х. М. против Шведске*, закључио да је држава прекршила неколико чланова Конвенције јер није омогућила да лице са инвалидитетом на својој парцели изгради хидротерапијски базен уз образложење да урбанистички план општине не дозвољава такву изградњу. Комитет сматра да је обавеза државе да особама са инвалидитетом обезбеди једнака права да живе и учествују у својим срединама и позвао се на одредбу члана 19 Конвенције који наводи да ће државе предузети све потребне мере да „...особе са инвалидитетом имају приступ спектру служби подршке у својим домовима, установама за смештај и локалној заједници.... неопходне ради ... подршке укључености и животу особа са инвалидитетом у својим локалним заједницама и спречавања изолације или искључености из заједнице“.

Говор мржње је такође појам који је сличан злочину из мржње. Многа законодавства инкриминишу говор који има одређени забрањени садржај, нпр. подстицање мржње или увреде у односу на одређене категорије људи, омаловажавање части и угледа неког народа или припадника неког народа, позивање на рат и ширење ратне пропаганде и сл. Основ забрањености је различит у појединим земљама у зависности од историјских и других друштвених околности, (нпр. негирање холокауста или величање нацистичке идеологије у Немачкој и Француској). Разлика између кривичног дела учињеног из мржње и говора мржње је у томе што је говор мржње сам по себи кажњив. Међутим, говор мржње пре, током или након извршења кривичног дела може да представља доказ о мотиву тог дела. То наравно значи да он такође треба да буде предмет истраге.

5. Шта чини злочин из мржње различитим и опаснијим од неких других кривичних дела?

Злочин из мржње угрожава основно уставно начело - начело једнакости. Ово начело је такође основ свих међународних инструмената о људским правима и већине савремених устава. То значи да је ово кривично дело истовремено представља и кршење основних норми људских права. Већ је речено да се злочин из мржње разликује од неких сличних кривичних дела по својим специфичним последицама по жртву а истовремено и по последицама по целу групу којој жртва припада јер се и припадници групе осећају као жртве иако нису конкретне жртве. Правило је, да када у друштву постоји толеранција на дискриминацију припадника појединих група, тада се и број ових кривичних дела повећава што представља посебан проблем безбедности и јавног реда. Пошто кривично дело почињено из мотива мржње, дискриминације и нетолеранције погађа много ширу групу људи оно делује на већу поларизацију у друштву и повећање дистанце између већинских и мањинских заједница. Појачавање тензија и нетпељивости у друштву негативно утиче на интерентничке и друштвене односе што може да доведе до ескалације и озбиљнијих сукоба. То се нарочито често дешава када жртве и чланови заједнице којој жртва припада нису задовољни деловањем државних органа или ако држава уопште не реагује на ову врсту кривичних дела. Тада се угрожене групе самоорганизују и спремне су да организују осветничке акције.

15 марта 2004. године Имран Шахид, британског држављанина азијског порекла напала је група белих младића. Следећег дана Имран је са својим пријатељима организовао потрагу за „белим младићим“ који живе у том делу града. Наишли су на Криса Доналда 15 година старог дечака, убацили га у кола, два сата су га возили колима и онда му задали 13 убода

ножем, запалили га и оставили да умре. После две године истраге пет особа азијског порекла осуђено је због расно мотивисаног дела отмице и убиства.

6. Избор жртве

Злочин из мржње разликује се од обичног злочина не само по томе што је мотивација починиоца мржња или предрасуда већ и због последица по жртву и припаднике групе којој он припада зато што је жртва изабрана баш због своје припадности групи, односно због тога *шта* она представља а не *ко* је конкретна жртва. Порука коју починилац дела преноси односи се не само на конкретну жртву већ на ширу групу чији је жртва члан. Злочини из мржње уствари имају за циљ да заплаше жртву, али у исто време и заједницу којој жртва припада. Порука за жртву је да она није пожељна у друштву али у исто време порука се односи и на чланове заједнице који поседују исте особине или карактеристике као жртва и упућује на потенцијалну опасност да и они могу бити следеће мете сличних кривичних дела.

Жртва не мора увек да буде неко ко припада некој конкретној групи већ жртва може бити и неко ко има наклоњеност тој групи (нпр, браниоци људских права ЛГБТ популације или чланови организација које се боре за заштиту права Рома и сл.) или је у сродству, у браку или пријатељским односима са особама које имају одређене карактеристике. Такође се може догодити да учинилац кривичног дела има погрешну перцепцију да жртва припада одређеној групи или да нападне особе које се налазе у друштву са особама које имају карактеристике које су основ за мржњу. То значи да се у истрази мотива кривичног дела не треба зауставити само на карактеристикама жртве као битном елементу кривичног дела већ треба истражити и *претпостављене карактеристике* као мотив кривичног дела.

За овакве случајеве има доста примера у пракси. Често се дешава да жртва буде изабрана јер је у браку с припадником неке мањинске групе, да припадници скинхедс група нападају особе турског порекла јер мисле да су у питању Роми, да припадници неонацистичких организација нападају некога зато што мисле да је Јеврејин и сл. Уочено је да се у САД после 11. септембра 2001. године повећао број напада на особе за које су починиоци мислили да су муслимани. Зато се у неким законима предвиђа кажњавање и за дела учињена због претпостављених карактеристика жртве.

Члан 28 Закона о злочинима и нередима Велике Британије из 1998, предвиђа да је кривично дело отежано ако учинилац показује непријатељство према жртви а које се заснива на чланству или претпостављеном чланству жртве расној или верској групи. "Чланство" подразумева повезаност са припадницима те групе.

Члан 132-76 Кривичног законика Француске предвиђа теже одмеравање казне ако је дело почињено зато што је жртва "...стварно или се претпоставља да је члан заштићене групе".

Члан 174/Б Кривичног законика Мађарске прописује да свако лице које нападне друго лице зато што је део заштићене групе, "било зато што је то стварно или због препоставке..." чини кривичноо дело.

7. Шта може бити идентитет жртве као основ за кривично дело?

Будући да је основна карактеристика овог кривичног дела у вези са идентитетом жртве и то га разликује од других кривичних дела критеријуми који се наводе у законодавствима држава се разликују. Да би се основи одредили неопходно је да се поведе рачуна о томе у односу на које друштвене заједнице у конкретном друштву постоји недозвољени степен нетолеранције или дугогодишња дискриминација и истовремено сагледа историјско наслеђе које у друштву постоји када је у питању однос према неким друштвеним заједницама.

Најупадљивија и најочигледнија разлика која карактерише идентитет појединца или групе је боја коже. Зато се у највећем броју кривичних закона боја коже јавља као основ за квалификацију кривичног дела као дела мотивисаног мржњом или предрасудом. Често се за основ узима и религиозна припадност. Етничко порекло, држављанство и националност су такође основи који се помињу у законима многих држава, док се ређе помињу неки други основи (сексуална оријентација, друштвени положај, социјално порекло, инвалидитет, језик и сл.). Упоредном анализом може се закључити да закони многих земаља наводе све већи број основа за предрасуде или мржњу.

Члан 63 Кривичног законика Русије дефинише као отежавајуће околности злочине мотивисане "политичком, идеолошком, расном, етничком или верском мржњом или нетпељивошћу према било којој друштвеној групи".

Члан 89 Кривичног законика Хрватске наводи: „Злочин из мржње јест свако казнено дјело из овога Закона, почињено из мржње према особи због њезине расе, боје коже, пола, сполне оријентације, језика, вјере, политичког или другог увјерења, националног или социјалног подријетла, имовине, рођења, наобразбе, друштвеног положаја, доби, здравственог статуса или других особина.“

Тужилаштву, па и судовима је много лакше да воде поступак када је у законском тексту прецизно одређено шта може бити основ за квалификацију неког дела као дела са елементима мржње. Прецизно дефинисање основа корисно је и за суд јер даје оквир у коме он треба да се креће приликом доношења пресуде. Решења зависе у највећој мери од процене самог законодавца које је решење адекватније за национални правосудни систем. Неки теоретичари мишљења су да се укључивањем великог броја основа које је по правилу теже утврдити и доказати стварају тешкоће у доказивању кривичног дела. То су оне особине које нису видљиве, као нпр. рођење, брачни статус и сл.

Да би се овај проблем превазишао нека законодавна решења су таква да у дефинисању кривичног дела или отежавајућих околности за поједина кривична дела предвиђају општа одредба, по којој злочин из мржње као отежавајућа околност постоји и у случају постојања било које друге карактеристике жртве или одређене групе, чиме се не ограничава примена на само оне основе који су наведени у тексту закона.

8. Класификација злочина из мржње

Има извешан број писаца али и оних који се у пракси срећу са овом врстом кривичних дела који се противе формулацији дела као кривичног дела злочина из мржње аргументујући свој став тиме да у сваком злочину постоје негативне емоције, и сматрају да је много боље говорити о недозвољеним мотивима и побудама училаца ових дела а не о мржњи. Истина је да нека кривична дела, иако мотивисана мржњом, нису кривична дела која треба сврстати у категорију злочина из мржње јер жртва није изабрана због посебних карактеристика које поседује.

Такође је истина да мржња настаје углавном због ирационалног уверења да су појединац или група људи лоши и да их зато треба казнити али исто тако и онда када неко верује да му је учињена нека неправда или сматра да му од припадника неке мањинске заједнице прети опасност. Починиоци кривичних дела мотивисаних мржњом или прерасудама често сматрају да су они сами жртве и зато бирају своје жртве међу оним заједницама за које сматрају да угрожавају њихове вредности.

8.1. Различити мотиви, узроци и облици

Можда је зато боље говорити о побудама и мотивима а не о самој мржњи јер она не мора увек да буде повод за почињено дело. Злочин из мржње може бити учињен из много различитих разлога као на пример због озлојеђености, љубоморе или потребе починиоца да се докаже у својој околини или групи којој припада. Такође учинилац не мора да има изразито негативна осећања према конкретној жртви већ је довољно да гаји непријатељска осећања према групи којој жртва припада. Код личности која имају изразит осећај припадности некој заједници јавља се непријатељство, нетпељивост па чак и мржња према онима који се налазе изван групе којој они сами припадају. Жртва злочина из мржње може такође бити и било ко ко представља неку идеологију или неки друштвени феномен у односу на који починилац осећа нетпељивост.

Зато се злочини из мржње могу класификовати по узроцима који су довели до тога да починиоци кривичног дела буду мотивисани мржњом или имају одређене предрасуде према некој конкретној заједници.

Најлакши облик овог кривичног дела је тзв. „злочин из забаве“ и његови починиоци су најчешће млађе особе, обично мотивисане предрасудама које у њиховом случају нису јаке али је ипак важно да подлежу казнама јер се на тај начин спречава могућност повраћаја. Они чине кривично дело најчешће због тога да би се доказали у друштву.

Г. М. рођен у Камеруну и живи дуго у Аустрији продајући новине „Аугустин“ на улицама Беча. Једне вечери, 12. фебруара 2011. године, кренуо је да купи неке ствари на оближњој бензинској станици. Ушао је у тоалет и наишао на два младића под лакшим дејством алкохола. Они су почели да задиркују Г. М. и праве шале на његов рачун. Један од њих почео је да тресе пепео са цигарете на његову главу, Г. М. је протествовао а онда је други младић почео да га вређа по расној основи, затим су га оборили на под, шуртирали и сломили му ногу и неколико ребара. Г. М. је успео да искористи свој мобилни телефон и да позове полицију која је нападаче затекла у кафеу бензинске пумпе. Узели су изјаву од Г. М.



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

и ухапсили нападаче. У септембру 2011. године нападачи су осуђени на 13 месеци затворске казне. Суд је порибликом одмеравања казне узео у обзир расистичке мотиве напада као отежавајућу околност као што је прописано аустријским кривичним законом.

Постоји и „осветнички“ злочин из мржње који је по правилу мотивисан неким кривичним делом које је раније извршено од стране припадника групе чији је члан или имовина изабрана жртва.

Низ инцидената против Рома десио се после 24. септембра 2011. године када је настрадао један дечак у аутомобилској несрећи изазваној кривцом возача кола у којима су се налазили чланови веома богате ромске породице из града Катуниса у Русији. Одмах после овог догађаја нападнута је кућа ове ромске породице а протест је у току следећих неколико дана ескалирао и запаљене су куће једног броја ромских породица из Катуниса. Приликом овог напада један седамнаестогодишњи ромски дечак срушио се без свести и преминуо на путу до болнице. Антиромско насиље ширило се и на друге ромске заједнице а полиција је пропустила пропустила да га спречи. Нетрпељивост према Ромима и даље се ширила. Један младић из Варне је, подржавајући протесте, оформио посебну страницу на друштвеној мрежи Фејсбук и назвао је „Сеча Рома (Цигана)“ укључујући фотографију руке са ножем. Позвао је пријатеље на фејсбук страници да се придруже протесту планираном да се одржи 28. септембра и позвао да се на ово окупљање понесе оружје. Стотину пријатеља је посетило интернет страницу, неки су потврдили долазак док су други слали расистичке коментаре. Пре почетка протеста организованог за 28. септембар полиција је идентификовала адресу са које је формирана Фејсбук страница и покренут је кривични поступак у којем је младић из Варне осуђен на 10 месеци затвора (условно на три године). Судска пресуда је објављена а персонални рачунар који је коришћен за ово кривично дело је заплена. Пресуда је ступила на снагу октобра 2011. године.

Најчешће жртве „одбрамбених“ злочина из мржње су појединци или заједнице за које починилац мисли да су разлог за њихово лоше стање, останак без посла или угроженост у друштву. Виновници ових кривичних дела су углавном особе које сматрају да извршењем кривичног дела бране вредности већинске заједнице која је угрожена због деловања неке друге заједнице, па су жртве ових дела углавном припадници мањинских заједница, мигранти и избеглице који раде за мању надницу, азиланти и сл.

У једном малом пољском граду дуго постоје тензије између већинског пољског и мањинског јеврејског становништва. Тензије су прерасле у отворене нападе националних десничарских група на Јевреје у време обележавања верског празника ортодоксних Јевреја у том граду. Десничари су почели да мобилишу локално становништво против јеврејских грађана лепљењем плаката на којима су Јевреји приказани као отимачи пољског блага и повлашћени становници који с лакоћом добијају послове и богате се на рачун осиромашених становника тог града. Група малолетника из тог града је следећег дана запалила радњу једног суграђанина јеврејског порекла, истукла његовог сина и нанела му тешке телесне повреде.

Коначно, мотив за кривично дело мотивисано мржњом или предрасудом може бити уверење починиоца да чињењем кривичног дела извршава мисију спасења. Починиоци





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

ових дела углавном сматрају да суживот различитих друштвених група није могућ па је неопходно да предузму одговарајуће кораке да се такво стање промени. Ову врсту кривичних дела у теорији најчешће називамо „мисионарски“ злочин из мржње.

13. септембра 2011. године Мајкл Кенингем је возио 25 км од куће до прве оближње џамије, полио два паркирана аутомобила бензином и покушао да их запали желећи да уништи џамију. Затим је извадио пиштољ и пуцао у присутне испред џамије. У полицијској истрази установљено је да је Кенингем све учинио зато што је осећао велику љутњу због догађаја 11. септембра 2011. године када је извршен терористички напад на неколико градова у САД.

Често је немогуће направити строгу поделу и класификовати кривична дела почињена из мржње јер су мотиви у многим случајевима комбиновани. Ако закон предвиђа искључиво мотиве изазване предрасудама и мржњом нека дела која имају елементе злочина из мржње не могу се тако оквалификовати или се не могу применити одредбе о отежавајућим околностима, што није добро јер се и у овим случајевима појављују они елементи који су заједнички свим кривичним делима мотивисаним предрасудама или мржњом - да је жртва изабрана циљано, да, по правилу, починилац дела не познаје лично жртву што значи да индивидуалне карактеристике жртве нису пресудне за починиоца као и да не постоји директна веза између жртве и починиоца. Заједничко је и то што кривично дело има елементе „поруке“ која се шаље друштвеној заједници према којој починилац има негативна осећања или сматра да га живот у заједници с том групом угрожава.

У јулу 2006. године Мухамед Парваиз таксиста у једном граду у Велкој Британији, пореклом из Пакистана, извучен је из свог такси возила, каменован и претучен до смрти од стране шест белих тинејџера, који су извикивали расне увреде на његов рачун. Убиство је планирано као освета за инцидент који се десио неколико недеља раније, када је исти таксиста возио групу азијских мушкараца на окршај између две ривалске банде. Током тог окршаја један од припадника групе која је напала Парвиаза је повређен. Тужилац је, уз напомену да је то био случај „... углавном мотивисан осветом“ ипак подигао оптужницу у којој је теретио починиоце за расно мотивисано тешко убиство. Четворица су осуђена за расно мотивисано тешко убиство, а друга двојица за насилничко понашање.

9. Како открити мотив кривичног дела, који су докази потребни и како их прикупљати ?

Откривање мотива је поред обезбеђивања доказа нејтежи део за истрагу јер учинилац овог дела чини то из мржње или непријатељства према одређеним карактеристикама жртве, понекад он циља својину људи који деле те карактеристике или места на којима се они окупљају, али је за такву квалификацију дела битно да починилац покаже да је мотивисан мржњом или предрасудом што је тешко установити јер је у питању субјективна ствар коју је у пракси тешко доказати. Наравно да је много лакше ако пре, у току или после извршења кривичног дела починилац отворено покаже нетпељивост, непријатељство или дискриминаторски став према жртви или члановима његове или њене заједнице, рецимо тако што испишује графите на зидовима па касније почини кривично дело.





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

25. марта 2006. године деветогодишња Лилијан Сиско, руско афричког порекла, је нападнута када је улазила у зграду у којој станује. Одведена је у болницу али је и поред тешкох повреда које су јој нанете преживела. У току истраге њена мајка је рекла да су нападачи имали довољно времена да нацртају свастику и испишу графите „Скинхедс, ми смо то урадили“. У мају 2006. године група неонациста била је ухапшена због овог кривичног дела и још неких дрзгих злочина из мржње.

Међутим, неки други мотиви изазвани предрасудама теже се откривају и захтевају већи степен истраге. Полиција и тужилаштво зато морају да нађу начин и развију методе којима ће пратити изјаве и поступке починилаца, доказати њихову везу са ненационалистичким групама, групама скинхедса и сл. па чак и тако што ће пратити изјаве и саопштења која се стављају на интернет странице удружења која пропагирају идеје засноване на предрасудама, мржњи и нетпељивости према неким друштвеним групама, истражити литературу коју читају, магazine које купују, музику коју слушају и сл. Уколико починилац има у свом поседу и неке књиге, постере, музику или било шта друго што је засновано на мржњи или предрасудама у односу на неку заједницу то може да буде доказ за мотив када је реч о злочину из мржње. Неке државе описују у члановима закона који су докази потребни и то је веома корисно.

Тако нпр. чланови 132-76 и 77 француског Кривичног законика предвиђају отежавајуће околности када ".... делу претходи, или га прате или следе писане или изговорене речи, слике, објекти или акције, било какве природе којима се повређује част или репутацију жртве, или групе којој жртва припада" ...

Постоје још неки показатељи који могу да помогну у откривању мотивације извршиоца кривичног дела. Један је перцепција саме жртве или сведока кривичног дела а важан индикатор могу бити и расне, етничке, полне и културне разлике између починиоца дела и жртве као и извршење сличних кривичних дела у прошлости.

У сваком случају, колико год да је тешко да се прикупе докази који потврђују да је кривично дело мотивисано предрасудама или мржњом сви државни органи морају да реагују адекватно и да покажу спремност и истрајност у кажњавању ових кривичних дела. У сваком конкретном случају када постоје докази или сумња да је у питању злочин из мржње потребно је да тужилаштво (поготово у случају тужилачке истраге) прикупи и кроз форму оптужног акта презентира све доказе који говоре о могућем постојању овог дела и то треба учинити у сваком конкретном случају без обзира на степен опасности извршеног кривичног дела.

Тамо где нема директних доказа да је кривично дело учињено из мотива заснованих на предрасудама или на мржњи, као нпр. директно признање у полицији или нека изјава дата пријатељима или пре, после и у току извршења кривичног дела морају да се нађу посредни докази. Зато истрага мора да обухвати што већи број потенцијалних сведока који имају контакте са извршиоцем дела (комшије, пријатеље, колеге с посла, интернет провајдере и сл.) да би се установило да ли починилац припада некој одређеној групи која заговара злочине из мржње и да ли је у вези са тим групама.

У случајевима доказаног кривичног дела мотивисаног мржњом судови су обавезни да приликом доношења одлуке о казни узму у обзир да је у питању злочин из мржње па да у



образложењу пресуде посебно наведу радње и доказе који говоре у прилог постојања отежавајућих околности.

Да би се сврха увођења овог дела у кривично законодавство остварила неопходно је заједничко деловање свих органа правне државе а посебно полиције, тужилаштва и судова. У многим државама је уведена пракса да се предметима који представљају кривично дело са елементима мржње или предрасуда уводе посебне ознаке. Посебне ознаке дела доприносе бољем праћењу и обавезној статистичкој обради и евиденцији ових кривичних дела. Такође је веома корисно следити праксу неких држава у којима постоје посебни протоколи или интерни споразуми између свих органа који поступају у овим случајевима којим се одређује посебан механизам и начин сарадње.

10. Како спречити извршење кривичних дела мотивисаних мржњом и предрасудама?

Већ је речено да чак и када законски текст у потпуности задовољава све услове за кажњавање злочина из мржње циљ се не постиже ако се одредбе закона не примењују у пракси, а да би се се то остварило неопходно је да сви учесници у поступку који се води, а у коме постоје околности које указују да је кривично дело учињено из мржње то недвосмислено докажу и у одмеравању казне оцене као отежавајућу околност.

Међутим, није сврха увођења овог института у кривично законодавство искључиво репресија. Због последица које оно производи и утицаја на ширу друштвену заједницу једнако је важно да оно има превентивни карактер јер сузбијање злочина из мржње захтева много више од простог кажњавања овог дела. Слично као и код антидискриминационих закона где искуства показују да је за успешно сузбијање дискриминације неопходно да толеранција и равноправност према другачијима постану заједничке вредности које неко друштво прихвата, и за сузбијање кривичних дела мотивисаних предрасудама и мржњом од пресудног је значаја успостављање вредносног система у коме се прихватају разлике а не само делотворни и ефикасни инструменти правне заштите.

Заправо сузбијање злочина мржње захтева веома сложене облике борбе и деловања како би се променило стање свести у друштву. То подразумева дугорочно деловање државних органа на различитим нивоима власти у циљу промовисања атмосфере толеранције и поштовања других. Најлакши начин је свакако систематско упознавање јавности са кривичним делима изазваним мржњом и предрасудама и последицама које ова дела производе. Такође је важно да се на све начине подстиче клима у којој се поштују права појединаца али и колективна права мањинских група тако што ће се отворено пропагирати толеранција и вредности начела једнакости и равноправности. У овоме треба да учествују сви делови друштва, али посебно институције које доносе или утичу на програме образовања на свим нивоима.

Улога полиције и тужилаштва који су прва линија одбране жртве је од изузетне важности. У том погледу посебно је битно да припадници мањинске заједнице који су потенцијалне жртве ових кривичних дела имају пуно поверење у рад полиције и тужилаштва и да су уверени да ће наићи на разумевање када пријаве кривично дело злочина из мржње. Ово је посебно важно зато што се у пракси показало да жртва често нема храбрости да пријави кривично дело јер сумња у могућност да оно буде озбиљно схваћено. Зато тужилаштво и



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

полиција морају ефикасно да реагују у случајевима који наговештавају да је у питању злочин из мржње и покажу да су искрено опредељени да ова дела буду процесуирана на прави начин. Наравно да су и судови део истог процеса и да пресудама које доносе могу веома битно да допринесу изградњи поверења мањинских заједница у судску заштиту од злочина из мржње.

Јануара 2011. године Шона Рудефорта, особу са сметњама у развоју, старог 31 годину, група од 15 младића, његових комшија, ухватила је, везала за уличну светилуку лепљивом траком и посула златном фарбом и лаком за нокте. Онда су по њему сипали конзерве шпaгeтa, парчиће пилетине и остатке доручка, снимили догађај мобилним телефоном и оставили га везаног четири сата. Комшија је позвао полицију и обавестио да неко виче у комшилуку, али је полицијски службеник мислио да се ради о позиву који се односи на ремећење јавног реда тако да полиција није реаговала.

После четири сата један од нападача је ослободио жртву. Шон Рудефорт је том приликом ударио главом у плочник и одведен је у болницу. Полиција је коначно реаговала када је добила позив из медицинске установе у коју је Шон Рудефорт примљен на хоспитализацију и установила да у питању није пијана особа која прави буку већ да се ради о особи која има сметње у развоју.

Случај је полиција окарактерисала као злочин из мржње у односу на особу са инвалидитетом, мада су починиоци изјавили да је у питању била шала. На главном претресу судуја Питер Лакин је рекао *„Ово је можда почело као шала али се веома брзо цела ствар развила у намерно понижавање и деградирање Шона Рудефорда и не изненађује да је ово дело имало значајан утицај на њега тако да сада верује да једино може веровати члановима своје породице и не може више веровати својим пријатељима“* и осудио починиоце на 10 до 12 месеци затвора, условно на две године, ношење нарукнице у следећа три месеца и накнаду штете у износу од 300 фунти.

После овог догађаја локална полиција је предузела одређене мере и усвојила нова правила поступка, одржан је састанак са локалном заједницом и обећано је да ће убудуће реаговати ефикасније када се пријаве дела која имају елементе злочина из мржње према особама са инвалидитетом.

Британски национални биро за злочин из мржње (*UK National Point of Contact for hate crime*) такође је одмах реаговао и издао саопштење у коме је речено да, нажалост, овај инцидент има елементе злочина из мржње и да су израђене сметнице на националном нивоу у циљу ефикасног реаговања на ове злочине. Напоменуто је и да ће се редовно пратити примена ових смерница у циљу спречавања злочина из мржње у односу на особе са инвалидитетом као и да се Влада Велике Британије обавезала да редовно извештава и бележи овакве случајеве јер је уверена да се многи слични случајеви до сада нису пријављивали полицији или неким другим државним органима.

У сензибилизацији друштва на појаве насиља са елементима мржње или прерасуда велику улогу играју медији који морају веома пажљиво да извештавају о овим догађајима јер сензационализам може да доведе до ескалације насиља. То се дешава онда када новинари не располажу са довољно података и нису прикупили довољно информација па се објављује вест о неком инциденту или кривичном делу без довољно података битних за правовремено и тачно информисање јавности.

11. Закључак – најважнији појмови и елементи злочина из мржње

1. УВОД

Злочин из мржње се темељи на предрасудама учиниоца. Овај злочин односно оваква кривична дела се дешавају свуда јер ниједно друштво или држава нису у стању да избегну резултате постојећих предрасуда или нетолеранције. Појединачна кривична дела која се могу окарактерисати као злочин из мржње, извршена од стране појединаца, имају у себи потенцијал да се из њих развије више кривичних дела са више извршилаца и већом друштвеном опасношћу извршених дела, односно могу довести до тзв. "спирале насиља". Разумевање напред наведеног и предузимање ефикасних мера могу спречити ситуације где извршено кривично дело узрокује извршење више опаснијих кривичних дела односно већ поменуте "спирале насиља".

2. ШТА ЈЕ ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ

Кривична дела чије је извршење мотивисано нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи или према појединачном припаднику ове групе, се дефинише као злочин из мржње.

Злочин из мржње се састоји од два обавезна елемента:

1. Радња извршења сама по себи мора представљати кривично дело одређено кривичним законом
2. Извршење мора бити мотивисано нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи или према појединачном припаднику ове групе

Нетолеранција, предрасуда или општа зла намера одређују да извршилац злочина из мржње бира жртву искључиво на основу њене припадности одређеној друштвеној групи, може се рећи и заштићеној друштвеној групи. Ове друштвене групе се одређују по основу њихових најважнијих обележја или карактеристика, као што су расна припадност, вероисповест, националност, етничко порекло, пол, сексуална оријентација, родни идентитет или било која друга карактеристика или обележје.

Жртва може бити особа, одређена група или имовина која је јасно повезана са појединачном жртвом или групом коју одређује неко посебно обележје или карактеристика.

3. НАМЕРА ОДНОСНО УМИШЉАЈ КОД ИЗВРШИЛАЦА ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ

Извршење злочина из мржње не захтева да извршилац осећа мржњу према жртви. Оно захтева да је извршилац мотивисан нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи, према појединачном припаднику ове групе или према њиховој имовини.

4. ЖРТВЕ ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ

Свако може бити жртва злочина из мржње, међутим, у пракси то су најчешће припадници мањинских група по било ком основу. Важно је напоменути да се злочин из мржње може извршити и према имовини која је повезана, или која је веома значајна мањинским групама. Најчешћи примери код нас су рушење гробних споменика или писање увредљивих порука тзв. графита, на објектима или местима од значаја за одређена друштвене групе.

5. РАЗЛОЗИ ЗА УВОЂЕЊЕ ЗЛОЧИНА ИЗ МРЖЊЕ КАО ОТЕЖАВАЈУЋЕ ОКОЛНОСТИ (ЕВЕНТУАЛНО КАО ПОСЕБНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА)

1. Утицај на друге грађане односно генерална превенција

Чест је случај да извршиоци злочина из мржње сматрају да раде нешто што је у општем интересу групе којој и сами припадају те да имају морално оправдање за вршење оваквих кривичних дела (нпр. велики број физичких напада на учеснике и обезбеђење параде поноса). Те стога, ако само друштво кроз механизме правне државе не казни овакво понашање, остали грађани могу стећи утисак да је такво понашање пожељно и не кажњиво.

2. Извршиоци ових дела имају тенденцију да са извршења мање опасних, веома брзо пређу на друштвено најопаснија кривична дела.

Извршиоци озбиљних односно друштвено најопаснијих злочина из мржње (нпр. убиства), су скоро увек почели са извршењем блажих облика злочина из мржње као што су уништење имовине или прекршајних дела, те је стога потребно деловати брзо и ефикасно кажњавати учиниоце чим изврше прве кораке везане за злочин из мржње.

3. "Спирала насиља"

У случају да жртве нису задовољне деловањем правне државе или нема реакције на извршење злочина из мржње, долази до самоорганизовања угрожене групе те и до осветничких акција, што све заједно доводи до "спирале насиља", поготово у друштвима са дугом традицијом сваквих сукоба.

6. КАКО ИДЕНТИФИКОВАТИ ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ?

Најраспостањенији начин је дефинисање показатеља који нам говоре о мотивацији извршиоца кривичног дела. Неки од најкориснијих показатеља су:

1. *Перцепција саме жртве*

У овом случају, полазимо од тога да ли сама жртва сматра да је до извршења дела дошло због њене припадности одређеној групи, односно да ли је по њеном схватању извршилац мотивисан нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи, према појединчном припаднику ове групе или њиховом имовином.

2. *Перцепција сведока*

У овом случају, полазимо од тога да ли сведок сматра да је до извршења дела дошло због припадности одређеној групи, односно дали је по схватању сведока извршилац мотивисан

нетолеранцијом, предрасудама или општом злом намером према одређеној друштвеној групи, према појединчном припаднику ове групе или њиховом имовином.

3. *Коментари, писане изјаве или документи, гестикулација или "графити"*

- Дали је осумњичени правио увредљиве коментаре, писане изјаве или документа односно конклюдентне радње уперене ка друштвеној групи којој припада жртва?
- Постоје ли на месту извршења графити, поруке или симболи? (нпр. свастике)
- У случају оштећења или уништења имовине, да ли су у питању објекти од историјске или културне важности за жртву?

4. *Расне, етничке, полне и културне разлике између осумњиченог и жртве?*

5. *Припадност организованим групама, нпр: skinheads, навијачке групе и сл.*

6. *Извршење сличних кривичних дела у прошлости*

7. ОДГОВОР ПРАВНЕ ДРЖАВЕ НА ЗЛОЧИНЕ ИЗ МРЖЊЕ

1. Тужилаштво

У сваком конкретном случају када постоје докази или сумња да је у питању злочин из мржње, потребно је да тужилаштво (поготово у случају тужилачке истраге) прикупи и кроз форму оптужног акта презентира све доказе који говоре о могућем постојању злочина из мржње. Ово треба учинити без обзира на степен опасности извршеног кривичног дела.

2. Судови

У случајевима доказаног злочина из мржње, судови су обавезни да приликом доношења одлуке о казни узму у обзир да је у питању злочин из мржње, те да у образложењу пресуде посебно наведу радње и доказе који говоре у прилог постојања отежавајућих околности у виду злочина из мржње.

3. Заједничко деловање свих органа правне државе, а посебно полиције, тужилаштва и судова

Како би деловање полиције, тужилаштва и судова било ефикасније, између осталог потребно је увести посебне ознаке за случајеве злочина из мржње, како у полицији тако и у тужилаштву и суду. Ове посебне ознаке би, између осталог, допринеле бољем праћењу и обавезној статистичкој обради и евиденцији ових кривичних дела.

У неким државама, постоје посебни протоколи или интерни споразуми између свих органа који поступају у овим случајевима, и којим се одређује посебан механизам и начин сарадње.

8. ТРЕНУТНО СТАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Последњим изменама Кривичног законика уведен је злочин из мржње и у наше кривично законодавство. Истина, у питању је одређивање злочина из мржње као отежавајуће



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

околности и то само за пет, таксативно набројаних разлога. У питању је члан 54.а, који одређује да ако је крвично дело учињено из мржње због:

1. припадности раси и вероисповести,
2. националне или етничке припадности,
3. пола,
4. сексуалне оријентације
5. или родног идентитета другог лица,

ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела.

Уобичајно је да се у оваквим дефиницијама предвиди и једна општа одредба, по којој би злочин из мржње као отежавајућа околност постојао и у случају постојање било које друге карактеристике жртве или одређене групе, чиме се не ограничава примена ове одредбе.



ZNAČENJE POJMOVA:

RODNI IDENTITET, TRANSRODNOST I SEKSUALNA ORIJENTACIJA

Rodni identitet je deo ličnog identiteta koji se odnosi na socijalnu i ličnu percepciju pojedinca o pripadanju odnosno ne pripadanju vlastitom biološkom polu. Danas možemo govoriti o lepezi rodni identiteta koja se najčešće imenuje formulom LGBTTIQ - krovni naziv za lezbejke, gej, biseksualne, transrodne, interseksualne i queer (kvir) osobe.

Seksualna orijentacija je termin koji se odnosi na emotivnu, romantičnu, seksualnu i drugu privlačnost prema drugim osobama različitog ili istog pola i roda. Najčešće se pominju četiri oblika seksualne orijentacije:

- **heteroseksualnost** – označava privlačnost prema osobama suprotnog pola/roda;
- **biseksualnost** – označava privlačnost prema osobama oba pola/roda;
- **homoseksualnost** – označava privlačnost prema osobama istog pola/roda; i
- **aseksualnost** – označava nepostojane privlačnosti prema osobama bilo kog pola/roda.

Transrodnost uključuje niz često preklapajućih identiteta, koje je ponekada u konkretnim slučajevima teško jasno razdvojiti. Iako je ova reč nastala da bi se napravila distinkcija sa transseksualnošću, danas se transseksualnost često podvodi pod jedan od oblika transrodnosti.

Transrodnost obuhvata: transvestizam (ponašanje ljudi koji nose odeću pola koje je drugačije od njihovog pola po rođenju), *cross dressing* (kod nas često nazivano preoblačenjem), svesno androgine osobe, *genderqueer* ili interrodne osobe (osobe koje doživljavaju sebe ili kao i muškarca i ženu, ili kao ni muškarca ni ženu).

Rodni identiteti i seksualna orijentacija su u osnovi različiti koncepti. Dok (trans)rodni identitet označava naše doživljavanje nas samih u odnosu na društveno date rodne uloge, seksualna orijentacija predstavlja naš erotski odnos prema drugim osobama.

Iako rodne uloge predstavljaju društvene konstrukcije koje zavise od datih društveno-istorijskih prilika, one predstavljaju bazu socijalne interakcije i svako odstupanje od pretpostavljenih modela se „lako“ uočava. Odnos, međutim, prema osobama koje se ne uklapaju u date rodne modele nije jednak u svim društvima. Dok su u nekim kulturama i/ili istorijskim trenucima transrodne osobe bile vrlo poštovane i bila im je dodeljivana posebna društvena uloga, posebno u sakralnim institucijama, u drugim su proganjane, osuđivane, kažnjavane, pa čak i ubijane. Iako se savremeno zapadnjačko društvo, orijentisano na poštovanje ljudskih prava i toleranciju prema različitostima, postepeno liberalizuje po pitanju prihvatanja transrodnih osoba, ipak je i dalje prisutna velika mržnja i netrpeljivost prema njima, takozvana transfobija.



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

Simo Vladičić prvi osuđenik za pretnje na internetu

Presuda zbog govora mržnje na internetu

Marko Petković | 02. 03. 2012. - 21:05h | Foto: N. Marković

Svi koji na internetu budu širili govor mržnje mogu da očekuju pojavljivanje na optuženičkoj klupi, smatra stručna javnost nakon donete presude Višeg suda u Beogradu koji je u sredu osudio Simu Vladičića zbog pretnji upućenim pripadnicima LGBT populacije na Fejsbuk grupi „500.000 Srba protiv gej parade”.



Paradu ponosa u Beogradu su, zbog pretnji, obezbeđivale policijske snage

Za krivično delo ugrožavanje sigurnosti osuđen je na tri meseca zatvora i dve godine uslovne kazne.

Ova presuda je značajna jer je njom kažnjen govor mržnje izrečen na internetu. Do sada je ovakvo ponašanje uvek izmicalo kontroli, odnosno ostajalo izvan istražnog postupka i sudskog procesuiranja. Međutim, ovaj postupak, koji je počeo u septembru završen je veoma brzo saslušanjem okrivljenog i oštećenih, a zatim donošenjem presude. To je pokazatelj kako bi sudovi trebalo da funkcionišu, odnosno da efikasno i efektivno odlučuju - kaže za „Blic” Maja Mičić, direktorka Inicijative mladih za ljudska prava.

Ona je istakla značaj presude, pre svega zbog toga što se za krivično delo koristio Fejsbuk.

U poslednje vreme komunikacija se sve više sa klasičnih medija pomera ka društvenim mrežama koje nisu podređene kontroli i koje objavljuju informacije bez cenzure. To je poslalo jasnu poruku da više ni na društvenim mrežama i drugim sajtovima ne može da se pretilo ljudima na osnovu njihovih seksualnih opredeljenja ili bioloških ili nekih drugih predispozicija - kaže Mičićeva.





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

S njom se slaže i Božidar Banović, profesor krivičnog prava, koji veruje da ova presuda može uticati na buduće slične slučajeve.

- U formalno-pravnom smislu ova presuda nema poseban uticaj da neko drugi mora njom da se rukovodi, jer u Srbiji sudska praksa nije izvor prava. Njen značaj leži pre svega u moralnom smislu, jer može da bude usmeravajući faktor sudijama za neke buduće slučajeve, pogotovo ukoliko bude potvrđena od višeg suda - kaže Banović, ističući da će doneta odluka da „obeshrabri neke druge počinioce istog krivičnog dela jer će imati na umu da se ovakvo ponašanje kažnjava”.

Presuda Simi Vladičiću, ima poseban značaj pošto je to prva presuda u Srbiji koja kažnjava pretnje motivisane mržnjom.

Ova presuda je značajna jer je doneta za pretnje upućene jednoj kategoriji ljudi, a ne nekoj konkretnoj osobi. Važno je ovo razlikovati jer je mržnja jasno ispoljena na osnovu predrasuda motivisanim seksualnim opredeljenjem jedne grupe ljudi, čime su odbačeni bilo kakvi pojedinačni ili drugi motivi za upućivanje pretnji - objašnjava Maja Mičić.

Lazar Pavlović, predsednik Gej-strejt alijanse, koji je u sredu pred sudom bio jedan od svedoka tužilaštva, istakao je zadovoljstvo radom suda.

- Visinu presude ne želim da komentarišem dok ne postane pravosnažna, ali je najbitnije da je postupak veoma brzo okončan, što je jedna vrsta napretka. Sudska praksa u našoj zemlji još ne postoji kada je reč o forumima, međutim, to ne znači da oni koji tamo prete nekom neće krivično odgovarati. Primer su jedne dnevne novine koje su presudom Apelacionog suda u Beogradu kažnjene za objavljivanje komentara sa govorom mržnje protiv LGBT populacije pre dve godine. Pretnje koje je Vladičić ostavio kao javni komentar na Fejsbuk grupi na kojoj je nekoliko desetina hiljada ljudi moglo da ih pročita nisu bezazlene jer „direktno pozivaju na razračunavanje sa ljudima drugačije seksualne orijentacije”, smatraju sagovornici našeg lista.

Najniža kazna

Nažalost, izrečena kazna je najniža zaprećena za ovu vrstu dela. Smatramo da je trebalo da bude oštrija zbog svoje preventivne funkcije jer su ovakve pretnje veoma učestale, pogotovo jer ono što dobije zamajac na internetu kroz ova dela kasnije veoma često bude demonstrirano na ulici u mnogo ozbiljnijem obliku - zaključuje Maja Mičić, direktorka Inicijative mladih za ljudska prava.



ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ СУДОВА И ТУЖИЛАШТАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Пример 1, жртва А.М.

Половином 2010. године, за време радног времена и у радним просторијама оптужени је вређао, понижавао и злостављао жртву тако што га је прво псовао и вређао и то гласно изговарајући и упућујући жртви следеће псовке и увреде: "Фуј, педерчино једна, гадиш ми се", "Одвратан си, треба те ставити на колац", "Све вас треба побити" и "Доћићу ти главе педерчино једна, само ако ми стигне нешто из суда или МУП-а". Након оваквог вербалног понижавања и злостављања, оптужени је задао жртви више удараца песницом у пределу рамена и бутине од чега је жртва имала крвне подливе у наредних месец дана.

Кривична пријава је одбијена Обавештењем Основног јавног тужилаштва у Вршцу, Ктр 347/11. Након тога је поднет Оптужни предлог (кривично дело злостављање и мучење из члана 137. став 2. Кривичног законика Републике Србије) оштећеног као тужиоца којим је покренут кривични поступак, који је завршен ослобађајућом пресудом Основног суда у Вршцу, 2 К 309/11. Жртва није желела да поднесе жалбу на овакву одлуку суда.

На основу истог догађаја је поред кривичног покренут и парнични поступак по основу Закона о забрани дискриминације. У овом случају је Апелациони суд у Новом Саду донео прву правноснажну пресуду којом је утврдио постојање дискриминације по основу сексуалне оријентације и то на радном месту, те је жртви досудио и накнаду нематеријалне штете, предмет односно пресуда Гж 3144/12.

Пример 2, жртва Р.Р.

Августа 2009. године, око 02:30 часова, у кругу термоелектране, радници обезбеђења су изазивали мржњу и нетрпељивост према ромској националној заједници и то злостављањем, принудом и угрожавањем сигурности жртве Р.Р, ромске националности, на тај начин што су, затекавши је у фабричком кругу док је сакупљаља секундарне сировине, првоокривљени, другоокривљени и трећеокривљени чувар почели да је јуре и кад су је сустигли И.С је извукао пиштољ из футроле и ударио жртву у потиљак услед чега је ова пала на земљу, а затим су је шутирали ногама у пределу главе и тела наневши јој телесне повреде у виду раздеротина и крвних подлива десног ока, огреботина колена и леђа, приликом чега је И.С. изјавио „Требало је Хитлер да стави све вас Цигане на ражањ и да вас врти ко прасе“. С.В. и Д.Р. су подигли жртву са земље и одвуки је до портирнице где је С.В. наредио жртви да уђе у портирницу задавши јој четири-пет шамара и три удараца коленом у пределу стомака од чега је жртва изгубила ваздух и пала, док су Д.Р. и И.С. стајали испред. Када је жртва изашла напоље И.С. јој је наредио да скине сву одећу, па пошто се ова томе успротивила, И.С. се ухватио за дршку пиштоља и претио „Скидај се или ћу ти испуцати свих десет метака у чело!“ и псовао „мајку циганску“ и „децу циганску“. Када је скинуо сву одећу, И.С. ју је одвео до разрушене портирнице, наредио да ту баци одећу и приморао жртву да изађе на споредну капију постројења термоелектране и да се у



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

потпуности без одеће се врати кући. Жртва је пешке, по путу ишла у потпуности гола више од 4 километра, док су јој возачи који су пролазили трубили и гестикулирали.

И у овом случају је Више јавно тужилаштво одбило кривичну пријаву оштећеног и то Обавештењем Ктр – 5073/09. Након тога је оштећени поднео Захтев за спровођење нистраге, на основу којег је у току кривични поступак пред Вишем судом у Београду, К – 363/12, а због извршења кривичног дела Изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивостив из члана 317. ст. 2, Кривичног законика.

Пример 3, говор мржње

Августа месеца 2011. године, истакнути политичар Д.М. је дао изјаву новинарима писаних и електронских медија у којој наводи, цитирамо:

"Мој став је познат, значи ја нисам за насиље, јесам за мирне демонстрације, али не да на улици се показује нешто то што је за мене болест, хомосексуалност, тако да став моје партије и мој лични став, ми смо против сваког скупа где хомосексуалци демонстрирају улицама Београда и желе да прикажу нешто што је болест да је нормално."

Кривична пријава је поднета одмах након емитовања ове изјаве, те је Јавно тужилаштво у Јагодини отворило предмет Ктр – 591/11, али до данас ништа више од тога није урађено. Ова кривична пријава је поднета због сумње да је извршено кривично дело Повреда равноправности из члана 128. став 1, и кривично дело Расна и друга дискриминација из члана 387. став 1. Кривичног законика Републике Србије

Истовремено је покренут и парнични поступак који је резултирао првостепеном пресудом Првог основног суда у Београду којом је утврђен тешки облик дискриминације по основу сексулане оријентације, али је ова пресуда укинута и предмет је враћен на поновно суђење.

Пример 4, жртва А.Ж.

Октобра месеца 2011. године, у раним јутарњим часовима, у Београду, оптужени је пришао жртви и прво јој је тражио мобилни телефон како би позвао такси, а након тога је питао: "Да нисте ви лезбејке?" јер је жртва била у женском друштву и носила је мајицу са порукама подршке ЛГБТ особама. Одмах након постављања овог питања, оптужени је ударио жртву стиснотом песницом у пределу главе, док је другом руком извукао нож из јакне и дршком ножа ударио поново жртву у пределу главе. Након тога је покушао да жртву убоде ножем, али је она десном руком ухватила нож и то за оштрицу, док је левом руком узела свој мобилни телефон. Истом приликом је задобила тешке телесне повреде десне шаке.

Пред Вишим судом у Београду је у току кривични поступак због овог напада који је квалификован кривичним делом Насилничко понашање из члана 344. став 1, КЗ.

Пример 5, жртва К.М.





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

Почетком 2009. године, оптужени М.И. се договорио да жртви плати за пружање сексуланих услуга, те га је жртва, инаће транссексулана особа, позвала у свој стан. Одмах након доласка у стан, оптужени је жртву почео да удара песницама а након тога је узео нож којим је са више убода усмртио жртву. У првостепеном поступку пред Вишем судом у Београду, К – 1199, оптужени је оглашом кривим за извршење крвичног дела Тешко убиство и осуђен је на казну затвора 35 година. По одлуци Апелационог суда у Београду, пресуда је укинута, а поновљени поступак је у току.

Пример 6, жртва И.И.

Половином 2011. године, током дана у Београду, жртва је била са пријатељем у парку. Пришао им је нападач и прво их је питао: "Момци, да ли сте ви педери?" Након тога је нападач покушао да их обори на земљу, али је оборио сам жртву И.И, док је друга особа успела да побегне. Нападач је одмах почео да удара жртву. Напад су прекинули пролазници који су наишли. Жртва је исти дан овај напад пријавила полицији, међутим до данас нисмо добили никакву информацију о евентуално покренутом поступку.



др Невена Петрушић

Обука судија, 22. мај 2013.

Правосудна Академија

Вежбе

Закон о изменама и допунама Кривичног законика ("Сл. гласник РС, бр. 121/2012)

Члан 54а

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела."

1. Током ноћи два младића су ушла у зграду са социјалним становима, у коју су се уселиле две ромске породице, и на вратима њихових станова залепили плакат на којем је био нацртан кукасти крст и текст следеће садржине "Смрт Циганима!" "Зграда је власништво белих људи!"

Квалификујте ово дело _____

Има ли места примени чл. 54а Кривичног законика РС. _____

Образложите свој став

др Невена Петрушић
Обука судија, 22. мај 2013.
Правосудна Академија
Вежбе

Закон о изменама и допунама Кривичног законика ("Сл. гласник РС, бр. 121/2012)

Члан 54а

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела."

2. Дана 24. маја 2012. године, око 23 часа Б.Б. и његов пријатељ М.Л., обојица тинејџери муслимани, бежали су кроз парк, док су их јурила двојица мушкараца. Један од мушкараца, М.Н. зарио мачету у врат Б.Б. и усмртио га. Током истраге, његов пријатељ М.Л. посведочио је да су их мушкарци вређали расистичким псовкама. Гост у оближњој кафани посведочио да је 24. маја 2012. године, око 20 часова видео да М.Н. седи у кафани са М.Л., маше мачетом и изговара: „Ово је за балије.“

Квалификујте ово дело _____

Има ли места примени чл. 54а Кривичног законика РС. _____

Образложите свој став

др Невена Петрушић
Обука судија, 22. мај 2013.
Правосудна Академија
Вежбе

Закон о изменама и допунама Кривичног законика ("Сл. гласник РС, бр. 121/2012)

Члан 54а

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела."

3. Испред Дневног боравка за децу ометену у развоју М.К. и Д.З. су ухватили К.П. и увукли га у улаз суседне зграде. Шамарали су га и тукли дрвеном палицом. У току истраге О.С. пријатељица М.К. посведочила је да М.К. станује у згради у којој се налази Дневни боравак, да је више пута пред њом, у сусрету деце из Дома, изјавио да ту децу треба побити јер су само "трошак и срамота за српски род" и да је више пута имитирао њихове покрете и понашање.

Квалификујте ово дело _____

Има ли места примени чл. 54а Кривичног законика РС. _____

Образложите свој став

Да ли ово понашање представља дискриминацију и која се врста правне заштите може тражити по Закону о забрани дискриминације?

др Невена Петрушић
Обука судија, 22. мај 2013.
Правосудна Академија
Вежбе

Закон о изменама и допунама Кривичног законика ("Сл. гласник РС, бр. 121/2012)

Члан 54а

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела."

4. Две девојке су седеле на клупи држећи се за руке. На суседној клупи седео је младић М.К. Када су девојке почеле да се љубе, скочио је на њих, и почео да их удара рукама. Оборио је једну на земљу и шутирао је ногама, вичући "Лезбаче, ту сте нашле да се љубите". Мајку вам ј.... Побиху све лазбаче и педере!

Квалификујте ово дело _____

Има ли места примени чл. 54а Кривичног законика РС. _____

Образложите свој став

Да ли ово понашање представља дискриминацију и која се врста правне заштите може тражити по Закону о забрани дискриминације?

Др.Невена Петрушић
Обука судија, 22. мај 2013.
Правосудна Академија
Вежбе

Закон о изменама и допунама Кривичног законика ("Сл. гласник РС, бр. 121/2012)

Члан 54а

Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела."

5. Д.М. и Р.Т. су провалили у кућу свог комшије Г.Ј., хомосексуалца и опљачкали га јер су мислили да се неће опирати и да ће нерадо позвати полицију. Током пљачке Г.Ј. је побегао. Док су га починиоци гонили, Г.Ј. је покушао да претрчи прометну улицу и ударио га је аутомобил, па је задовоји тешке телесне повреде. Током судења, адвокат оптужених тврдио је да мржња није била мотив овог кривичног дела јер нема доказа да су осећали било какву мржњу према жртви због његове хомосексуалности. Суд је одбацио тај аргумент и стао на становиште да је довољан „намерни одабир жртве због њене одређене карактеристике“.

Прокоментаришите аргументе и став суда. Какав бисте став Ви заузели?

УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Према Уставу Србије, „забрањена је свака непосредна или посредна дискриминација, по било ком основу“ (чл. 21), што значи да Устав оставља могућност забране дискриминације и по основима који нису изричито наведени. Устав предвиђа могућност афирмативне акције, у циљу постизања једнакости за групе које су дуго биле изложене дискриминацији, али није уведено временско ограничење којим се мере афирмативне акције могу примењивати само док се не остваре циљеви због којих су предузете. Ограничење је неопходно јер представља неопходан критеријум за оцену пропорционалности ових мера.

Закон о забрани дискриминације представља општи антидискриминациони закон који оставља простора за посебно уређење појединих области где се дискриминација најчешће појављује.

Дискриминација је предвиђена као кривично дело у Кривичном закоником РС (чл. 128, 317 и 387). Антидискриминаторне одредбе садрже и бројни други закони – Закон о црквама и верским заједницама (чл. 2), Закон о раду (чл. 18–23), Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, Закон о основама система образовања и васпитања, Закон о здравственој заштити итд.

1. Устав Републике Србије

Забрана дискриминације

Члан 21

Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Забрана дискриминације националних мањина

Члан 76

Припадницима националних мањина јемчи се равноправност пред законом и једнака законска заштита.

Забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини.

Не сматрају се дискриминацијом посебни прописи и привремене мере које Република Србија може увести у економском, социјалном, културном и политичком животу, ради постизања пуне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини, ако су усмерене на уклањање изразито неповољних услова живота који их посебно погађају.

2. Кривични законик РС

Повреда равноправности

Члан 128

(1) Ко због националне или етничке припадности, раси или вероисповести или због одсуства те припадности или због разлика у погледу политичког или другог убеђења, пола, језика, образовања, друштвеног положаја, социјалног порекла, имовног стања или неког другог личног својства, другоме ускрати или ограничи права човека и грађанина утврђена Уставом, законима или другим прописима или општим актима или потврђеним међународним уговорима или му на основу ове разлике даје повластице или погодности, казниће се затвором до три године.

(2) Ако дело из става 1. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се затвором од три месеца до пет година.

Изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости

Члан 317

(1) Ко изазива или распирује националну, расну или верску мржњу, или нетрпељивост међу народима или етничким заједницама које живе у Србији, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено принудом, злостављањем, угрожавањем сигурности, излагањем порузи националних, етничких или верских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављењем споменика, спомен-обележја или гробова, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана врши злоупотребом положаја или овлашћења или ако је услед тих дела дошло до нереда, насиља или других тешких последица за заједнички живот народа, националних мањина или етничких група које живе у Србији, казниће се за дело из става 1. затвором од једне до осам година, а за дело из става 2. затвором од две до десет година.

Расна и друга дискриминација

Члан 387

(1) Ко на основу разлике у раси, боји коже, верској припадности, националности, етничком пореклу или неком другом личном својству крши основна људска права и слободе зајамчена општеприхваћеним правилима међународног права и ратификованим међународним уговорима од стране Србије, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Казном из става 1. овог члана казниће се ко врши прогањање организација или појединаца због њиховог залагања за равноправност људи.

(3) Ко шири идеје о супериорности једне расе над другом или пропагира расну мржњу или подстиче на расну дискриминацију, казниће се затвором од три месеца до три године.

(4) Ко шири или на други начин учини јавно доступним текстове, слике или свако друго представљање идеја или теорија које заговарају или подстрекавају мржњу, дискриминацију или насиље, против било којег лица или групе лица, заснованих на раси, боји коже, верској припадности, националности, етничком пореклу или неком другом личном својству, казниће се затвором од три месеца до три године.

(5) Ко јавно прети да ће, против лица или групе лице због припадности одређеној раси, боји коже, вери, националности, етничком пореклу или због неког другог личног својства,

извршити кривично дело за које је запређена казна затвора већа од четири године затвора, казниће се затвором од три месеца до три године.

МЕЂУНАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ

Забрана дискриминације предвиђена је у многим међународним уговорима које је Србија ратификовала.

То су нпр.

- Међународни пакт о грађанским и политичким правима
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима
- Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације
- Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена
- Конвенција о правима особа с инвалидитетом
- Конвенција МОР бр. 111 која се односи на дискриминацију у погледу запошљавања и занимања
- Конвенција УНЕСКО против дискриминације у области образовања и многе друге

Ови међународни уговори захтевају од држава да се уздрже од расне дискриминације (укључујући и дискриминацију на основу етничке или националне припадности) и обезбеде заштиту свакога ко се налази под њиховом јурисдикцијом.

2. Међународни пакт о грађанским и политичким правима

Члан 20.

1. Свака пропаганда у корист рата законом ће се забранити.
2. Законом ће се забранити свако заговарање националне, расне или верске мржње које представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље.

Члан 26.

Сви су пред законом једнаки и имају право на једнаку законску заштиту без икаквог разликовања. У том погледу закон ће забранити сваку дискриминацију и зајемчити свим лицима подједнаку и ефикасну заштиту против сваке дискриминације, нарочито на основу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког и било ког другог мишљења, националног и друштвеног порекла, имовине, рођења или другог статуса.

Члан 27.

У државама где постоје етничке, верске или језичке мањине, лица која припадају тим мањинама не могу бити лишена права да имају у заједници с другим члановима своје групе, свој сопствени култури живот, да исповедају своју сопствену вероисповест и обављају верске дужности, или да употребљавају свој сопствени језик.

3. Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације

Државе чланице ове Конвенције,

сматрајући да се Повеља Уједињених нација заснива на принципима достојанства и једнакости свих људи и да су се све државе чланице обавезале да делају, заједно и посебно, у сарадњи са Организацијом, ради постизања једног од циљева Уједињених нација, тј. да развијају и подстичу опште и стварно поштовање људских права и основних слобода за све, без обзира на расу, пол, језик или веру,

сматрајући да Универзална декларација о људским правима прокламује да се сви људи рађају слободни и једнаки по достојанству и правима и да се свако може корисити свим правима и свим слободама наведеним у њој, без икакве разлике, нарочито с обзиром на расу, боју или национално порекло,

сматрајући да су сви људи једнаки пред законом и да имају право на подједнаку законску заштиту од сваке дискриминације и сваког подстицања на дискриминацију,

имајући у виду да су Уједињене нације осудиле колонијализам и свако вршење сегрегације и дискриминације које га прате, у било ком облику и на било ком месту да постоје, и да је Декларација о давању независности колонијалним земљама и народима од 14. децембра 1960. године (резолуција 1514 (В) Генералне скупштине) потврдила и свечано прокламовала потребу његовог брзог и безусловног окончања,

сматрајући да Декларација Уједињених нација о укидању свих облика расне дискриминације од 20. новембра 1963. године (резолуција 1904 (ХВИИИ) Генералне скупштине) свечано потврђује потребу брзог укидања свих облика и свих појава расне дискриминације у свим деловима света и обезбеђења разумевања и поштовања достојанства људске личности,

убеђене да је свака доктрина о супериорности заснованој на разлици између раса научно лажна, за осуду са моралне тачке гледишта и социјално неправедна и опасна и да ништа не би могло оправдати, ма где то било, расну дискриминацију, ни теоретски ни практично, *поново потврђујући* да дискриминација међу људима по основу расе, боје или етничког порекла представља сметњу пријатељским и мирољубивим односима међу народима и да може да наруши мир и безбедност међу народима, као и складну коегзистенцију грађана исте државе,

убеђене да је постојање расних препрека несагласиво с идеалима сваког људског друштва,

забринуте појавама расне дискриминације које још постоје у неким крајевима света, као и политикама влада које се заснивају на расној супериорности или мржњи, као што су политика апартхејда, сегрегације или одвајања,

решене да предузму све потребне мере ради брзог укидања свих облика свих појава расне дискриминације и да спрече и да се боре против расистичких доктрина и праксе како би



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

помогле razumeвање међу расама и изградиле међународну заједницу ослобођену свих облика расне сегрегације и дискриминације,

имајући у виду Конвенцију о дискриминацији у области запошљавања и занимања, коју је Међународна организација рада усвојила 1958. године, и Конвенцију о борби против дискриминације у области просвете, коју је усвојила Организација уједињених нација за просвету, науку и културу 1960. године,

Желећи да спроведу у живот начела наведена у Декларацији Уједињених нација о укидању сви облика расне дискриминације и да обезбеде што је могуће брже усвајање практичних мера у том циљу.

споразумеле су се о следећем:

ПРВИ ДЕО

Члан 1.

1. У овој конвенцији израз "расна дискриминација" односи се на свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства који се заснива на раси, боји, прецима, националном или етничком пореклу и које има за циљ или за резултат да наруши или да угрози признавање, уживање или вршење, подједнаким условима, људских права и основних слобода у политичкој, привредној, социјалној, културној или било којој другој области јавног живота.
2. Ова Конвенција не примењује се на разликовања, искључивања, ограничавања или давања првенства које примењује држава чланица Конвенције на своје држављане и лица која нису њени држављани.
3. Ниједна одредба ове Конвенције не може се тумачити као да на било који начин нарушава законске одредбе држава чланица Конвенције у погледу држављанства или пријема у држављанство, под условом да ове одредбе не праве разлике у односу на неку посебну народност.
4. Посебне мере, донете једино ради обезбеђивања одговарајућег напретка извесних расних или етничких група или лица којима је неопходна заштита које могу да буду потребне ради гарантовања, уживања и остваривања људских права и основних слобода под једнаким условима, не сматрају се као мере расне дискриминације, под условом да немају за резултат одржање различитих права за разне расне групе и да се не одржавају на снази кад се постигну циљ еви ради кој их су ове мере биле предузете.

Члан 2.

- л. Државе чланице осуђују расну дискриминацију и обавезују се да свим одговарајућим средствима и без одлагања спроводе политику која тежи да укине сваки облик расне дискриминације и да помажу разумевање између свих раса, и у том циљу:
- а) свака држава чланица обавезује се да не почини никакво дело расне дискриминације или не врши расну дискриминацију против лица, група лица или установа, као и да поступа тако да се све јавне власти и јавне националне и локалне установе придржавају ове обавезе;
 - б) свака држава чланица обавезује се да не подстиче, брани или подржава расну дискриминацију коју спроводи било какво лице или организација;
 - ц) свака држава чланица треба да предузме ефикасне мере ради поновног разматрања националне и локалне владине политике и измене, укидања или поништења сваког закона и сваког прописа који има за циљ да заведе расну дискриминацију или да је устали тамо где она постоји;





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

д) свака држава чланица треба да свим одговарајућим средствима, укључујући, уколико то околности захтевају, и законске мере, забрани расну дискриминацију коју спроводе лица, групе или организације, као и да је оконча;

е) свака држава чланица обавезује се да помаже, у датом случају, вишерасне интеграционистичке организације и покрете и друга средства ради укидања препрека између раса, као и да се бори против свега што тежи да ојача расну поделу.

2. Државе чланице ће предузети, ако околности то захтевају, у социјалној, економској, културној и осталим областима, посебне и конкретне мере за одговарајуће обезбеђивање развоја или заштите извесних расних група и појединаца који припадају овим групама ради гарантовања, под условима једнакости, пуног остварења људских права и основних слобода. Ове мере не могу ни у ком случају имати за резултат одржање неједнаких или различитих права за разне расне групе, кад се постигну циљеви због којих су ове мере биле предузете.

Члан 3.

Државе чланице осуђују посебно расну сегрегацију и апартхејд и обавезују се да на територијама под својом јурисдикцијом спречавају, забрањују и укидају сваку праксу ове природе.

Члан 4.

Државе чланице осудују сваку пропаганду и све организације које вођене идејама или теоријама заснованим на супериорности неке расе или групе лица извесне боје или извесног етничког порекла или које желе да оправдају или подрже сваки облик расне мржње или дискриминације; оне се обавезују да без одлагања усвоје позитивне мере које имају за циљ да укину свако подстицање на такву дискриминацију, или на свако дело дискриминације, и, у том циљу, водећи рачуна о начелима наведеним у Универзалној декларацији о људским правима и о правима која су изричито наведена у члану 5 ове Конвенције, оне се нарочито обавезују:

а) да утврде као кривично дело свако ширење идеја заснованих на супериорности или расној мржњи, свако подстицање на расну дискриминацију, као и сва дела насиља, или изазивање на таква насиља, уперена против свих раса или сваке групе лица друге боје или другог етничког порекла, као и пружање помоћи расистичким активностима, подразумевајући ту и њихово финансирање;

б) да прогласе за незаконите и да забране организације и активности организоване пропаганде и сваку другу врсту пропагандне активности који подстичу на расну дискриминацију и који је помажу, као и да прогласе да је учешће у овим организацијама или у њиховим активностима законом кажњиво дело;

ц) да не дозволе јавним властима нити јавним националним или локалним установама да подстичу на расну дискриминацију или да је помажу.

Члан 6.

Државе чланице обезбедиће сваком лицу под својом јурисдикцијом стварну заштиту и право на жалбу *правни лек* пред националним судовима и осталим надлежним државним органима против свих дела расне дискриминације која би, супротно овој Конвенцији, повредила његова индивидуална права да од ових судова тражи задовољење или праведну и одговарајућу накнаду за сваку штету коју би могла да му нанесе таква дискриминација.

Члан 7.

Државе чланице обавезују се да предузму хитне и ефикасне мере, нарочито у области наставе, васпитања, културе и информисања ради борбе против предрасуда које воде





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

расној дискриминацији, и помагања разумевања, толеранције и пријатељства међу народима, расним или етничким групама, као и унапређења циљева и начела Повеље Уједињених нација, Универзалне декларације о људским правима, Декларације Уједињених нација о укидању свих облика расне дискриминације и ове Конвенције.

Како се може видети члан 4 Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације намеће обавезу државе да предвиди да ширење идеја заснованих на супериорности или расној мржњи, свако подстицање на расну дискриминацију, као и сва дела насиља, или изазивања на деловање усмерено против било које расе или групе лица друге боје или етничког порекла буде инкриминисано.

Комитет за укидање расне мржње је позвао државе да дефинишу у закону кривична дела која имају мотиве базиране на предрасудама или мржњи а исто је учинила и Европска комисија за расизам и нетолеранцију (ECRI) у својим општим препорукама.

Члан 4 УН Декларације о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације на основу вероисповести и веровања захтева од држава да спрече и елиминишу дискриминацију на основу вере и да предузму све одговарајуће мере за борбу против нетолеранције на основу религије.

Оквирна одлука о расистичкиом и ксенофобичним кривичним делима Европске уније усвојена 28. новембра 2008. године препознаје разлике у законодавствима држава чланица који се односе на расистичко и ксенофобично понашање и различите приступи забранама говора мржње. Директива има за циљ да се успостави заједнички приступ кривичним делима учињеним са мотоивом мржње или предрасуде као иа да санкционисање ових дела б буде уједначено и да у том циљу државе чланице преиспитају да ли је важеће национално законодавство у складу с директивом.

Европска конвенција о људским правима и основним слободама такође забрањује дискриминацију а Протокол бр. 12 уз ЕКПС, уводи општу забрану дискриминације.

Европска конвенција о људским правима и основним слободама

Члан 14

Забрана дискриминације

Уживање права и слобода предвиђених у овој Конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус.

Протокол 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

Члан 1

Општа забрана дискриминације

1. Уживање сваког права које закон предвиђа мора се обезбедити без дискриминације по било ком основу, као што је пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго



мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус.

2. Јавне власти не смеју ни према коме вршити дискриминацију по основима као што су они поменути у ставу 1.

Члан 2

Територијална примена

1 Свака држава може, у време потписивања или приликом депоновања инструмента о ратификацији, прихватању или одобрењу, означити територију или територије на којима ће се примењивати овај Протокол.

2. Свака држава може било када касније, декларацијом упућеном Генералном секретару Савета Европе, проширити примену овог Протокола на неку другу територију означену у декларацији. Протокол ће ступити на снагу у односу на такву територију првог дана у месецу после истека рока од три месеца од дана када је Генерални секретар примио овакву декларацију.

3. Свака декларација дата по једном од два претходна става може се, у односу на сваку територију означену у декларацији, повући или изменити обавештењем упућеном Генералном секретару. Повлачење или измена ступиће на снагу првог дана у месецу после истека рока од три месеца од дана када је Генерални секретар примио обавештење.

4. Декларација дата у складу с овим чланом сматраће се сагласном са ставом 1 члана 56 Конвенције.

5. Свака држава која је дала декларацију у складу са ставовима 1 или 2 овога члана може у свако време изјавити да прихвата надлежност Суда да прима представке појединаца, невладиних организација или група појединаца у односу на члан 1 овог Протокола с једне или више територија на које се декларација односи, као што је предвиђено чланом 34 Конвенције.

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

У серији недавних одлука Европски суд за људска права заузео је став да државе имају позитивну обавезу према Европској конвенцији о људским правима и основним слободама за испитају могућу расну мотивацију злочина. У одлуци Начова и остали против Бугарске (*Nachova et al v. Bulgaria*) Суд је сматрао да је дужност државе да истражи могуће расистичке мотиве аката насиља од стране државних органа и да изостанак такве истраге значи да је Бугарска повредила начело недискриминације превиђено чланом 14 Европске конвенције.

Иако Суд није тражио увођење посебних прописа који би инкриминисали кривично дело злочин из мржње изричито је признао да је адекватно кажњавање злочина из мржње неопходно да би се одговорило на штету и последице које оно изазива. То је изразио експлицитно у пресуди у случају Шечић против Хрватске (*Secic v. Croatia*) и поновио да

"... кад истражују насилне инциденте државне власти имају додатну дужност да предузму разумне кораке како би се открио сваки расистички мотив и утврдило да ли су у тим догађајима одређену улогу могле одиграти етничка мржња или предрасуде. Тачно је да ће у пракси често бити изузетно тешко доказати расну мотивацију. Обавеза тужене државе да истражи могуће расистичке конотације неког чина насиља значи да она треба да употреби најбоље, а не апсолутне напоре; власти морају учинити оно што је разумно у околностима случаја."

Jun 2012. godine

Ovaj informativni materijal ne obavezuje Sud i nije konačan

Govor mržnje

“... tolerancija i poštovanje jednakosti dostojanstva svih ljudskih bića čine temelje demokratskog, pluralističkog društva. S obzirom na to, kao stvar principa, **može se smatrati neophodnim**, u određenim demokratskim društvima, **sankcionisanje ili čak sprečavanje svih oblika izražavanja koja šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju zasnovanu na netoleranciji...**”

Opšti principi

Autori [Evropske konvencije o ljudskim pravima](#) su nastojali da uspostave institucionalni okvir zasnovan na demokratskim vrednostima u cilju **prevazilaženja ekstremizma**.

Evropski sud za ljudska prava je identifikovao jedan broj **oblika izražavanja koji se smatraju uvredljivim** i koji u suprotnosti sa Konvencijom (uključujući rasizam, ksenofobiju, anti-semitizam, agresivni nacionalizam i diskriminaciju pripadnika manjina i imigranata)¹.

Međutim, Sud je u svojim zaključcima oprezan u pravljenju razlike između, sa jedne strane, **pravih i ozbiljnih podsticanja na ekstremizam** i, sa druge strane, **prava pojedinaca** (uključujući novinare i političare) da **slobodno izraze svoje stavove** i da “uvrede, šokiraju ili uznemire”² druge.

Ne postoji univerzalno prihvaćena definicija izraza “govor mržnje”. Sudskom praksom su ustanovljeni određeni **parametri** koji omogućavaju tačno određivanje “govora mržnje” kako bi on mogao biti izuzet iz opšte zaštite koju pruža sloboda izražavanja (član 10) ili sloboda okupljanja i udruživanja (član 11).

Na osnovu Konvencije, Sud izuzima govor mržnje iz zaštite:

- a) primenjujući član 17 (*zabrana zloupotrebe prava*³) kada određeni komentari predstavljaju govor mržnje i negiraju fundamentalne vrednosti Konvencije, ili
- b) primenjujući ograničenja iz člana 10, stav 2 i iz člana 11⁴ (ovaj pristup se primenjuje kada

¹ Preporuka br. R 97 (20) [Komiteta ministara Saveta Evrope o "govoru mržnje"](#)

² [Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva \(br. 5493/72\)](#), § 49, 7.12.1976.

³ Ova odredba ima za cilj sprečavanje ometanja pojedinaca u ostvarivanju prava na uključivanje u aktivnosti garantovanih Konvencijom ili sprovođenja dela koja poništavaju bilo koje od prava i sloboda predviđenih Konvencijom.

⁴ Ograničenja koja se smatraju neophodnim za očuvanje nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti, sprečavanje



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

određeno izražavanje, iako predstavlja govor mržnje, ne narušava fundamentalne vrednosti Konvencije).

Presude za koje ne postoji saopštenje za javnost su označene sa (*).

Govor mržnje zasnovan na rasnoj osnovi

Aksu protiv Turske (br. 4149/04 i 41029/04)

15.03.2012.

Aksu, romskog porekla, naveo je da tri publikacije koje je finansirala vlada (knjiga o Romima i dva rečnika) sadrže komentare i izraze koji izazivaju antiromsko raspoloženje.

Član 14 (zabrana diskriminacije)

Sud je ponovio da diskriminaciju po članu 14 treba razumeti kao drugačije tretiranje ljudi u relativno sličnim situacijama, bez ikakvog stvarnog ili razumnog opravdanja. Međutim, Aksu nije uspeo da izgradi slučaj kako bi dokazao da publikacije imaju diskriminatornu nameru ili efekat. Stoga slučaj ovog podnosioca nije ocenjen kao drugačije tretiranje i Sud je odlučio da ga ispita samo po osnovama člana 8.

Ne postoji kršenje člana 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života)

Sud je odlučio da knjiga i rečnici nisu uvredljivi za Rome. Naglašeno je da su turske vlasti preduzele sve neophodne mere na osnovu člana 8 radi zaštite prava Aksua na privatni život kao pripadnika romske zajednice. Ipak, Sud je pomenuo da bi bilo bolje da se druga definicija reči "Ciganin" - "škr" – u rečnicima označi kao "pogrdan" ili "uvredljiv" izraz, umesto "metaforičan".

Féret protiv Belgije (br. 15615/07)

16.07.2009.

Daniel Féret bio je član Parlamenta i predsednik političke partije Nacionalni Front (Nationaal Front) u Belgiji. Tokom izborne kampanje podeljeno je nekoliko vrsta letaka uključujući i letke sa sloganima: "Ustani protiv islamizacije Belgije", "Zaustavi lažnu politiku integracije" i "Vratite kući nezaposlene neevropljane". Féret je optužen za podsticanje rasne diskriminacije. Osuđen je na društveno-korisni rad i bilo mu je zabranjeno da obavlja funkciju u Parlamentu narednih 10 godina. On se žalio na povredu svog prava na slobodu izražavanja.

Prema stanovištu Suda, Féret-ovi komentari su očigledno bili odgovorni za podsticanje nepoverenja, odbacivanja ili čak mržnje prema strancima, pogotovu među manje obrazovanim članovima društva. Njegova poruka prenesena u izbornom kontekstu imala je pojačan odjek u javnosti i nesumnjivo je predstavljala podsticanje na rasnu mržnju. Osuda podnosioca predstavke je opravdana interesima sprečavanja nereda i zaštite prava drugih, posebno pripadnika imigrantske zajednice. Sud je smatrao da **nije bilo kršenja člana 10.**

nereda ili kriminala, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih.





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

Leroy protiv Francuske (br. 36109/03)

2.10.2008.

Denis Leroy je karikaturista. Na jednoj od njegovih karikatura, objavljenoj u baskijskom nedeljniku 13. septembra 2011. godine, predstavljan je napad na Svetski trgovinski centar uz natpis: "Sanjali smo o tome... a Hamas je to ostvario". Pošto je osuđen na plaćanje novčane kazne za "podržavanje terorizma", Leroy je naveo da je povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Sud je smatrao da je Leroy, kroz svoj rad, glorifikovao nasilno uništavanje američkog imperijalizma, davao moralnu podršku izvršiocima napada 11. septembra, sa odobravanjem komentarisao nasilje nad hiljadama civila i povredio dostojanstvo žrtava. Uprkos ograničenom tiražu ovih novina, Sud je primetio da je objavljivanje karikature izazvalo reakciju javnosti koja je mogla pogodovati raspirivanju nasilja i imati veliki uticaj na javni red Baskije. Sud je zaključio da **član 10 nije prekršen**.

Jersild protiv Danske (br. 15890/89)*

23.09.1994.

Novinar Jens Olaf Jersild snimio je dokumentarni film koji sadrži delove njegovog televizijskog intervjua sa tri člana grupe mladih koji sebe nazivaju "Greenjackets" (Zelene jakne), a koji su dali uvredljive i pogrdne komentare na račun imigranata i etničkih grupa u Danskoj. Jersild je proglašen krivim za pomaganje i podršku širenju rasističkih komentara. On se žalio na kršenje svog prava na slobodu izražavanja.

Sud je ukazao na razliku između članova "Greenjackets" koji su otvoreno davali rasističke komentare i Jersilda koji je pokušao da izloži, analizira i objasni ovu grupu mladih i da se pozabavi "specifičnim aspektima jedne problematike koja je već tada u velikoj meri zabrinjavala javnost". Dokumentarni film, kao celina, nije imao za cilj propagiranje rasističkih stavova i ideja, već je informisao javnost o jednoj društvenoj pojavi. Stoga je Sud utvrdio da **je član 10 prekršen**.

Mere koje su preduzete uoči presude⁵: Dato je odobrenje da se obnovi postupak protiv Jersilda. Pored toga, u jednom drugom postupku koji se odnosio na novinara koji je optužen za povredu privatnosti, jer je bez dozvole ušao u mesto koje nije javno, danski sud je oslobodio optuženog pozivajući se na nalaze strazburškog Suda u slučaju Jersild.

Takođe videti:

Glimmerveen and Hagenbeek protiv Holandije, br. 8348/78 i 8406/78,

11.10.1979 – politička stranka zasnovana na uverenju da opšti interes države najbolje čuva etnički homogeno stanovništvo.

Govor mržnje zasnovan na seksualnoj orijentaciji

⁵ Kada se donese konačna presuda, ona se prosleđuje Komitetu ministara Saveta Evrope koji nadgleda njeno izvršenje. Za više informacija o ovom procesu videti: www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

[Vejdeland i drugi protiv Švedske \(br. 1813/07\)](#)

09.02.2012.

Ovaj predmet se odnosi na osudu podnosioca predstavke osuđenih zbog deljenja stotinak letaka u jednoj srednjoj školi, koji su, prema stanovištu suda, vređali homoseksualce. Podnosioci predstavke su delili letke organizacije „Omladina nacije“ (National Youth) stavljajući ih u ili na ormariće učenika. U lecima su navodili da je homoseksualnost „devijantna seksualna sklonost“, da ima „moralno destruktivni uticaj na osnove društva“ i da je odgovorna za širenje HIV-a i side. Podnosioci su tvrdili da nisu imali nameru da izraze prezir prema homoseksualcima kao grupi i naveli su da je svrha njihove aktivnosti bila započinjanje rasprave o nedostatku objektivnosti u obrazovanju u švedskim školama.

Sud je utvrdio da su ove izjave predstavljale ozbiljne i predrasudne tvrdnje, čak i ako nisu direktno pozivale na akte mržnje. Sud je naglasio da diskriminacija zasnovana na seksualnoj orijentaciji predstavlja ozbiljnu diskriminaciju kao i ona zasnovana na „rasi, poreklu ili boji kože“.

Sud je zaključio da **član 10 nije prekršen**, pošto su švedske vlasti razumno reagovala na ostvarivanje prava na slobodu izražavanja podnosilaca predstavke u demokratskom društvu u cilju zaštite reputacije i prava drugih.

Govor mržnje zasnovan na verskoj osnovi

[Pavel Ivanov protiv Rusije \(br. 35222/04\)*](#)

20.02.2007. Odluka o osnovanosti

Pavel Ivanov je napisao i objavio niz članaka opisujući Jevreje kao izvor zla u Rusiji. On ih je optužio za zaveru protiv ruskog naroda i njegovi stavovi su bili izrazito obojeni antisemitizmom. Osuđen je za krivično delo podsticanja etničke, rasne i verske mržnje. Ivanov se posebno žalio na povredu svog prava na delotvorni pravni lek (član 13), navodeći da je njegova presuda zasnovana na protivrečnim dokazima. On je kritikovao ruske sudove zbog odbijanja da traže izveštaj veštaka koji bi ustanovio istinitost njegove tvrdnje da Jevreji ne čine naciju. Takođe je tvrdio da je diskrimisan na osnovu svojih verskih uverenja (član 14).

Sud je uzeo u obzir da se Ivanov u suštini žali na kršenje prava na slobodu izražavanja u skladu sa članom 10. Zauzeto je stanovište da podnosilac predstavke, koji je u svojoj publikaciji „podsticao na mržnju prema jevrejskom narodu“ i zagovarao nasilje prema određenoj etničkoj grupi, nema pravo na zaštitu na osnovu člana 10. Sud je proglasio predstavku **neosnovanom**.

[Norwood protiv Ujedinjenog Kraljevstva \(br. 23131/03\)*](#)

16.11.2004. Odluka o osnovanosti

Mark Antony Norwood, član Britanske nacionalne stranke, na svom prozoru postavio je plakat koji je dobio od stranke. Na plakatu je prikazana slika kula bliznakinja u plamenu praćena rečima "Isterajmo islam iz Britanije - Zaštitimo britanski narod". Osuđen je za tešku netrpeljivost prema jednoj verskoj zajednici. Norwood je, između ostalog, naveo da je povređeno njegovo





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

pravo na slobodu izražavanja.

Sud je utvrdio da takav opšti žestok napad na jednu versku zajednicu, koji dovodi u vezu jednu grupu sa ozbiljnim terorističkim napadima, nije u skladu sa vrednostima koje proklamuje i garantuje Konvencija, posebno sa tolerancijom, socijalnim mirom i nediskriminacijom i da Norwood nije mogao da se pozove na zaštitu na osnovu člana 10. Sud je proglasio ovu predstavku **neosnovanom**.

Gündüz protiv Turske (br. 35071/97)

4.12.2003.

Tokom televizijske debate u kasnim večernjim satima, Müslüm Gündüz, samoproklamovani član islamističke sekte, oštro je kritikovao demokratiju, opisujući savremene sekularne institucije kao “bezbožničke”, žestoko kritikujući sekularne i demokratske principe, i otvoreno je pozivao na uvođenje šerijatskog prava. Osuđen je za krivično delo otvorenog podsticanja stanovništva na mržnju i netrpeljivost na osnovu razlika zasnovanih na verskoj pripadnosti ili veroispovesti. Gündüz se žalio na povredu svog prava na slobodu izražavanja.

Sud je smatrao da Gündüz, koji je predstavljao ekstremističke ideje svoje sekte, sa kojima je javnost već bila upoznata, imao aktivnu ulogu u podstaknutoj javnoj raspravi. Takva pluralistička debata je imala za cilj da predstavi sektu i njene nepravoverne stavove, uključujući i stav da demokratske vrednosti nisu u skladu sa konceptom Islama. Ovom temom su se naširoko bavili turski mediji, jer je bila od opšteg interesa. Sud je smatrao da se Gündüzovi komentari nisu mogli smatrati pozivom na nasilje ili “govorom mržnje” zasnovanom na verskoj netoleranciji. Sud je bio mišljenja da je **član 10 prekršen**.

Takođe videti:

W.P. i drugi protiv Poljske (odluka o osnovanosti), br. 42264/98, 2.09.2004.

Hizb Ut-Tahrir i drugi protiv Nemačke (br. 31098/08)

19.06.2012. Odluka o osnovanosti

Ovaj slučaj se odnosi na zabranu aktivnosti islamskog udruženja u Nemačkoj koje je zagovaralo smenjivanje neislamskih vlada i uspostavljanje islamskog kalifata.

Sud je većinom predstavku proglasio **neosnovanom**. Sud je smatrao da, u skladu sa članom 17 (zabrana zloupotrebe prava) Evropske konvencije o ljudskim pravima, nije moguće pozivati se na Konvenciju kada je u pitanju delovanje koje je usmereno ka poništavanju prava i sloboda koje Konvencija garantuje. Stoga, udruženje nije moglo da se pozove na član 11 (sloboda okupljanja i udruživanja) u svojoj predstavi povodom zabrane svojih aktivnosti.

Negacionizam

Garaudy protiv Francuske (br. 65831/01)

24.06.2003. Odluka o osnovanosti

Roger Garaudy, autor knjige *Osnivački mitovi modernog Izraela*, osuđen je za krivično delo





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

osporavanje postojanja zločina protiv čovečnosti, klevetanje grupe lica u javnosti – u ovom slučaju jevrejske zajednice – i podsticanje na rasnu mržnju. Garaudy je tvrdio da mu je uskraćeno pravo na slobodu izražavanja.

Sud je smatrao da je sadržaj podnosiočevih zapažanja dostigao negiranje holokausta, te je naglasio da je “poricanje zločina protiv čovečnosti (bilo) jedno od najozbiljnijih oblika rasnog klevetanja Jevreja i podsticanja na mržnju prema njima”. Oспорavanje jasno ustanovljenih istorijskih događaja ne predstavlja naučno niti istorijsko istraživanje, a prava svrha je bila rehabilitacija nacionalsocijalističkog režima i optuživanje samih žrtava za falsifikovanje istorije. S obzirom na to da takva dela očigledno nisu u skladu sa osnovnim vrednostima Konvencije, Sud je primenio član 17 i odlučio da Garaudy nema prava da se pozove na član 10. Predstavka je proglašena **neosnovanom**.

Lehideux i Isorni protiv Francuske (br. 24662/94)*

23.09.1998.

Marie-François Lehideux i Jacques Isorni su napisali tekst objavljen u dnevnim novinama „Mond“ u kome je maršal Pétain predstavljen u pozitivnom svetlu prikrivajući njegovu saradnju sa nacističkim režimom. Tekst se završava pozivom na pismeno obraćanje udruženjima posvećenih zaštiti uspomene na maršala Pétain-a. Ta dva udruženja nastoje da se njegov slučaj obnovi i da se preinači presuda iz 1945. godine kojom je osuđen na smrt i oduzimanje građanskih prava, i time da se njegov lik rehabilituje. Nakon žalbe Nacionalnog udruženja bivših pripadnika otpora, ova dva autora su osuđena za krivično delo javnog opravdavanja ratnih zločina i zločina saradnje sa neprijateljem. Oni su naveli da je prekršeno njihovo pravo na slobodu izražavanja.

Sud je smatrao da se ne može reći da je sporni tekst negacionistički, iako se može smatrati polemičkim, pošto njegovi autori nisu pisali u svoje ime, već u ime dva legalno osnovana udruženja, te da nisu u tolikoj meri branili pronacističku politiku, već određenog pojedinca. Sud je na kraju naveo da su se događaji pominjani u tekstu dogodili pre više od četrdeset godina od objavljivanja i da “protok vremena ne dopušta bavljenje problemima starim četrdeset godina sa istim žarom kao deset ili dvadeset godina ranije”. Sud smatra da **je bilo kršenja člana 10**.

Mere preduzete uoči presude: U skladu sa Konvencijom i domaćom sudskom praksom, francuski sudovi su obećali da će procesuirati sve slučajeve koji sadrže elemente javnog zastupanja saradnje u zločinu, uzimajući u obzir pravo na slobodu izražavanja koju je Sud rasvetlio slučajem *Lehideux i Isorni*.

Takođe videti:

Honsik protiv Austrije, br. 25062/94, 18.10.1995 – publikacija koja negira izvršenje genocida u gasnim komorama koncentracionih logora pod nacionalsocijalizmom.

Marais protiv Francuske, br. 31159/96, 24.06.1996 – članak u nedeljniku koji želi da pokaže naučnu nemogućnost “navodnih gušenja gasom”.

Govor koji se zasniva na totalitarnoj doktrini





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

Islamski fundamentalizam

Refah Partisi (The Welfare Party) i drugi protiv Turske (br. 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98)

13.02.2003.

Stranka Refah Partisi (*Stranka blagostanja*) rasformirana je 1998. godine na osnovu uverenja da je postala "centar aktivnosti protiv principa sekularizma", te da su različite aktivnosti i izjave njenih vođa i članova ukazivale da pojedini ciljevi stranke, kao što su uvođenje šerijatskog prava i teokratskog režima, nisu u skladu sa zahtevima demokratskog društva. Nekoliko članova stranke je navelo da smatra da ova odluka predstavlja kršenje njihovog prava na slobodu udruživanja.

Sud je ocenio da su aktivnosti i izjave stranke Refah Partisi otkrile njenu dugoročnu politiku uspostavljanja šerijatskog režima, te da to nije isključivalo upotrebu sile. Po viđenju Suda, postojanje realne mogućnosti ostvarivanja plana stranke predstavljalo je neposrednu opasnost za demokratiju, što je opravdalo njeno raspuštanje. Sud je zaključio da **nije bilo kršenja člana 10.**

Na osnovu neusaglašenosti sa vrednostima Konvencije, Sud, po pravilu, proglašava neosnovanim predstavke inspirisane totalitarnim doktrinama, kao i predstavke koje izražavaju ideje koje su pretnja za demokratski poredak i mogu da dovedu do uspostavljanja totalitarnog režima.

(neo-) Nacizam; Nationalsocijalizam: **Komunistička partija Nemačke protiv Federalne Republike Nemačke** br. 250/57, 20.07.1957; **B.H; M.V; H.P; G.K. protiv Austrije**, br.12774/87, 12.10.1989.

(kurdski) nacionalizam: **Reha mediji FM radio i komunikacijske usluge Inc. protiv Turske**, br. 32842/02, 14.11.2006.

Politički govor

Faruk Temel protiv Turske (br. 16853/05)*

01.02.2011.

Faruk Temel, predsednik legalne političke stranke, na sastanku stranke je novinarima pročitao izjavu u kojoj kritikuje intervenciju Sjedinjenih Američkih Država u Iraku i zatvaranje u samicu vođe terorističke organizacije. Takođe je kritikovao nestanak lica zadržanih u policijskom pritvoru. Nakon svog govora, Temel je osuđen za širenje propagande na osnovu javne odbrane upotrebe nasilja ili drugih terorističkih metoda. Temel je tvrdio da je prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Sud je primetio da je podnosilac predstavke govorio kao politički akter i član opozicione stranke, predstavljajući njene stavove o važnim pitanjima od opšteg interesa. Sud je smatrao da njegov govor u celini nije podsticao na upotrebu nasilja, oružanog otpora ili izazivanje nereda i nije predstavljao govor mržnje. Sud je utvrdio da je postojalo **kršenje člana 10.**





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

Otegi Mondragon protiv Španije (br. 2034/07)

15.03.2011.

Otegi Mondragon, portparol levog krila baskijske separatističke parlamentarne grupe, na konferenciji za novinare govorio je o ukidanju baskijskih dnevnih novina (na osnovu sumnje na vezu sa ETA-om) i o navodnom lošem ophođenju prema uhapšenima tokom jedne policijske operacije. U svojoj izjavi, on se osvrnuo na Kralja Španije kao “vrhovnog vođu španskih oružanih snaga, drugim rečima, osobu koja komanduje mučiteljima, brani torturu i nameće narodu svoj monarhistički režim torturom i nasiljem”. Mondragon je osuđen na zatvorsku kaznu zbog krivičnog dela ozbiljnog vređanja Kralja. On se žalio na kršenje svog prava na slobodu izražavanja.

Sud je smatrao da sporne primedbe nisu bile lični napad na Kralja niti da su se ticale njegovog privatnog života ili lične časti. One su se odnosile samo na Kraljevu institucionalnu odgovornost kao šefa i simbola državnog aparata i snaga bezbednosti koje su, prema podnosiocu predstavke, mučile urednike novina. Nadalje, Sud je primetio da su politički komentari Mondragona doprineli širenju javne debate o mogućem mučenju koje su počinile španske snage bezbednosti u kontekstu antiterorističkog delovanja i da su stoga predstavljale proglem od javnog interesa. Sud je ocenio da je postojalo **kršenje člana 10**.

Takođe videti:

Erbakan protiv Turske, br. 59405/00, 6.07.2006. – političar koji je otvoreno podsticao narod na mržnju i netrpeljivost na osnovu vere, rase i regionalnih razlika.

Govor mržnje zasnovan na protivustavnoj/nacionalnoj osnovi

Predmet koji je u toku

Beleri i drugi protiv Albanije (br. 39468/09) – Izjava o činjenicama

Predstavka je podnesena 23. juna 2009. godine i prosleđena Vladi maja 2010. godine.

Podnosioci predstavke tvrde da pripadaju grčkoj manjini u Albaniji. Nakon incidenata tokom lokalnih izbora 2003. godine, oni su organizovali demonstracije na kojima su nosili grčku zastavu i pevali slogane podržavajući jednog od kandidata. Albanske vlasti su protiv njih pokrenule postupak zbog podsticanja na nacionalnu mržnju i klevetanja države i njenih simbola. Podnosioci predstavke su se žalili da im je prekršeno pravo na slobodu izražavanja.

Dink protiv Turske (br. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 i 7124/09)

14.09.2010.

Firat (Hrank) Dink, turski novinar jermenskog porekla, objavio je nekoliko članaka o identitetu turskih građana jermenskog porekla. On je naveo da su Jermeni obuzeti potrebom da se im se prizna status žrtava genocida iz 1915. godine, ali da Turci nisu zainteresovani za to pitanje, taj problem, te da to objašnjava traume koje su Jermeni doživeli. On je takođe izrazio svoje stanovište da bi jermenska dijaspora trebalo da ojača veze sa državom radi stvaranja zdravijeg





An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

jermenskog nacionalnog identiteta. Dinkova opažanja su izazvala žestoku turskih ekstremističkih grupa. On je proglašen krivim za klevetu "turskog" (turskog identiteta). Približno godinu i po dana kasnije, Dinka su ubili turski ekstremisti. Nakon ubistva, njegova porodica se žalila, između ostalog, i na kršenje Dinkovog prava na slobodu izražavanja.

Glavni nalaz Suda je da turske vlasti nisu uspele da zaštite Dinkov život. On je, u pokušaju da uspostavi istorijsku istinu, pisao sa stanovišta novinara o temi koja je bila od javnog interesa. Sud je primetio da su, podizanjem optužbi protiv njega, turske sudske vlasti posredno kaznile Dinka zbog kritikovanja turske države i njenog poricanja jermenskog genocida i time povredile njegovo pravo na slobodu izražavanja. Sud je smatrao da je **postojalo kršenje člana 10.**

Udruženje građana "Radko" i Paunkovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije (br. 74651/01)

15.01.2009.

Vlast Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije raspustila je zvanično registrovano udruženje građana "Radko", nazvano po Ivanu Mihajlovu-Radku (vođa makedonskog oslobodilačkog pokreta pre više od 60 godina). Vlasti su smatrale da je udruženje negiralo identitet makedonskog naroda propagiranjem fašističkih ideja o njegovom bugarskom poreklu. Zaključeno je da je takvo negiranje u suprotnosti sa ustavnim poretom i da raspiruje nacionalnu ili versku mržnju ili netoleranciju. Udruženje i predsednik udruženja Paunkovski žalili su se na kršenje njihovog prava na slobodu udruživanja.

Sud je smatrao da se sama činjenica davanja imena udruženju po osobi koja je u negativnoj precepciji većine populacije ne može smatrati postojećom i bliskom pretnjom za javni red i ne može opravdati raspuštanje udruženja. Osim toga, nije bilo dokaza da je udruženje zagovaralo netrpeljivost ili nameravalo da upotrebi nasilne metode ili metode narušavanja ustavnog poretka. Priznajući da je tumačenje državne istorije ovog udruženja moglo da šokira mnoge, Sud je zauzeo stanovište da ono nije doseglo nivo napada na pravila demokratije ili javnog zastupanja nasilja, te da udruženje nije trebalo da bude zabranjeno. Sud je ocenio da **je bilo kršenja člana 11.**

Sürek protiv Turske (br.1) (br. 26682/95)*

8.07.1999.

Kamil Tekin Sürek, vlasnik nedeljnika u kome su objavljena dva pisma čitalaca koja žestoko osudjuju vojne akcije vlasti na jugoistoku Turske i optužuju ih za brutalno tlačenje kurdske naroda u njegovoj borbi za nezavisnost i slobodu. Podnosilac predstavke je osuđen za "širenje propagande protiv nedeljivosti države i podstrekivanje neprijateljstva i mržnje među ljudima". On se žalio na kršenje svog prava na slobodu izražavanja.

Sud je primetio da su sporna pisma dostigla nivo pozivanja na krvnu osvetu i da je jedno od njih identifikovalo pojedine osobe navođenjem njihovih imena, raspirivalo mržnju prema njima i izložilo ih mogućim rizicima izlaganja fizičkom nasilju. Sürek nije delio stavove izražene u pismima, ali je autorima obezbedio izvor za raspirivanje nasilja i mržnje. Sud je ustanovio da Sürek, kao vlasnik nedeljnika, ima posredne dužnosti i odgovornosti za rad redakcije i urednika



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

na prikupljanju i objavljivanju informacija koje, u situacijama konflikta i tenzija, imaju još veći značaj. Sud je ustanovio da **član 10 nije prekršen**.

Takođe videti:

[Komunistička stranka \(Nepeceristi\) i Ungureanu protiv Rumunije](#), br. 46626/99, 3.02.2005.

– odbijanje zavođenja političke stranke u posebni registar na osnovu tvrdnje da predstavlja pretnju za ponovno uspostavljanje države zasnovane na komunističkoj doktrini.

[Stankov i Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden protiv Bugarske](#), br. 29221/95 i 29225/95, 2.10.2001 – zabrana okupljanja stranke koja je u nekoliko navrata proglašena protivustavnom i koja je raspuštena na osnovu tvrdnje da je predstavljala moguću pretnju javnom redu.

[Sidiropulos i drugi protiv Grčke](#), br. 57/1997/841/1047, 10.07.1998 – odbijanje registrovanja udruženja na osnovu tvrdnje da bi registrovanje moglo da dovede do aktivnosti koje bi mogle da podriju teritorijalni integritet države, nacionalnu bezbednost i javni red.

Literatura

Brojni tekstovi Saveta Evrope koji se bave pitanjem “govora mržnje”:

- [Preporuka br. R 97\(20\) Komiteta ministara Saveta Evrope](#) o “govoru mržnje”
- [Preporuka 1805 \(2007\) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope](#) o bogohuljenju, verskim uvredama i govoru mržnje protiv lica na osnovu njihove vere
- [Studija Venecijanske komisije 406/2006](#) o bogohuljenju, verskim uvredama i podsticanju na versku mržnju
- [Opšta politička preporuka br. 7 Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije \(European Commission against Racism and Intolerance - ECRI\)](#) o nacionalnom zakonodavstvu u borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije
- [Diskusioni papir Visokog komesara za ljudska prava: Etičko novinarstvo i ljudska prava](#)
- [Priručnik o govoru mržnje](#)⁶
- [Informativni materijal br. 4 Saveta Evrope - "Govor mržnje"](#)

Kontakti za medije: echrpress@echr.coe.int | tel: +33 3 90 21 42 08

Prijavite se na listu za primanje saopštenja za javnost (RSS feeds):

<http://echr.coe.int/echr/rss.aspx>

⁶ *Priručnik o govoru mržnje* Ane Veber, *Izdanja Saveta Evrope*, 2009, ISBN 978-92-871-6614-2. Ovaj priručnik definiše šta predstavlja govor mržnje i služi kao vodič donosiocima odluka, stručnjacima i društvu u celini na osnovu kriterijuma koje primenjuje Evropski sud za ljudska prava u svojim presudama.



Симулација случаја

За симулацију случаја смо узели стварни догађај из 2006. године

Чињенични основ

Дана 09.07.2006. године, организована група навијача фудбалског клуба "Рад", претукла групу од шесторо малолетних рома у Рипњу, на железничкој станици. Три жртве су претреле тешке телесне повреде, док су остале три претрпеле лаке телесне повреде (одговарајућа медицинска документација постоји). Приликом извршења овог кривчног дела, ова група навијача је све време гласно псовала и износила познате фашистичке ставове према ромима. Посебно наглашавамо да је једини разлог односно мотив напада организоване навијачке групе на групу рома њихова боја коже и национална припадност јер ни један од жртава није навијач било ког другог клуба нити било ко од жртава познаје нападаче односно жртве нису никако повезане са нападачима.

Службена лица МУП-а, која су изашла на лице места, а по позиву родбине оштећених, су поднели само прекршајну пријаву по којој је део навијача кажњен новчано а по Решењу Градског судије за прекршаје града Београда V-63-Уп.број 98326/06 од 31.12.2007. године. Након оваквог рада МУП, жртве су поднеле кривчну пријаву, али је ова кривична пријава одбачена од стране Окружног јавног тужилаштва у Београду, дана 11.01.2007. године, Кт – 2115/06. Након оваквог понашања правосудних органа, жртве су поднеле захтев за спровођење истраге, али је исти одбијен Решењем Окружног суда у Београду, Ки – 84/07 од 18.07.2007. године.

Од доказа располажемо са:

- Изјавама жртава односно оштећених, који на исти начин, детаљно описују цео догађај
- Изјавама нападача који негирају да су извршили било које кривично дело
- Медицинску документацију која у потпуности подржава изјаве жртава
- Извештај МУП-а са лица места

Ако овај догађај временски преместимо у мај месец 2013. године:

1. Како би тужилаштво требало да поступи по поднетој кривичној пријави? Односно, које све радње би поступајући тужилац требао да изврши?



An EU Funded Project

Implementation of Anti-Discrimination Policies in Serbia

Palata Srbija | Bulevar Mihajla Pupina 2 | office No 579

Tel: 011 31 17 124 | Fax: 011 31 14 316



Implementation of
Anti-Discrimination Policies

2. Под претпоставком да је тужилаштво поднело оптужни акт, односно по захтеву за спровођење истраге, како би поступајући судија требао да поступа?



Primer slučaja iz medija

Radio Slobodna Evropa, 6. jun 2007. godine

Jedini sam ja Rom u Hrvatskoj, koji će možda biti zabilježen u povijesti, koji se pobunio za pravdu. Niko ne smije.“

Šemso Šečić i danas osjeća posljedice brutalnih batina i ozljeda koje su mu prije osam godina nanijeli skinhedsi, dok je skupljao staro željezo u zagrebačkoj Maksimirskoj ulici: „Prvo su me napala dvojica. Kada su me zarobili, tukli su me štangama, letvama, šta god im je bilo pri ruci, udarali me čizmama. Bio sam u nesvijesti dva sata.“

Tvrdi da je bio diskriminiran već u samoj bolnici „Merkur“, gdje su liječnici konstatirali da mu nije ništa:

„U bolnici Merkur su mi rekli da to nije ništa, da to nisu nikakve ozljede i čim se malo opečemo, nas deset Roma dođe i tražimo dlaku u jajetu, da mi stvaramo gužvu. Onda sam otišao u drugu bolnicu, u Draškovićevoj. Oni su vidjeli da krvaram iznutra, da su mi dva rebra razbijena, a treći napuknut.“

Napad je prijavio policiji i Državnom odvjetništvu i istraga je pokrenuta, ali kad ni nakon sedam godina nije bilo rezultata, obratio se Ustavnom sudu Republike Hrvatske, a potom, na nagovor znanaca iz Romske udruge, i Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu: „Rekao mi je da će dati u novine moj slučaj, da svi vide da zločin prema Romima postoji. Na to sam pristao. Jedan čovjek je umro od istih takvih udaraca, Sarić Ibro. Nije imao nikakvu pomoć, nije se ni smio žaliti. Jedino sam ja bio uporan.“

Šečićeva odvjetnica Lovorka Kušan ističe da se hrvatski građani Europskom sudu najviše obraćaju zbog dugotrajnosti sudskih postupaka, no u Šečićevu slučaju riječ je o dugotrajnosti i nepostojanju same istrage, zbog čega je Hrvatska u Strasbourgu izgubila spor sa Šečićem i prema prvostupanjskoj presudi mora mu isplatiti odštetu od 8000 eura i sudske troškove:

„Europski sud za ljudska prava je utvrdio da su povrijeđena njegova dva prava zaštićenom konvencijom. Jedno je zabrana nehumanog i ponižavajućeg postupanja, a druga je zabrana diskriminacije. Država je ovdje odgovorna jer nije pokrenula efikasnu istragu, a osim toga, obzirom da je bilo raso motivirano nasilje, Europski sudu za ljudska prava smatra da je država trebala posvetiti dodatnu pažnju tom predmetu i poduzeti sve moguće korake da se počinitelj što prije otkrije i da na taj način suzbije etnički motivirano nasilje u zemlji.“

Šečić tvrdi da su Romi u Hrvatskoj i dalje prečesto izloženi raznim provokacijama i nasilju:

„Jednom mom prijatelju su skinhedsi izbili oko i razbili arkadu. Doživotno će imati ožiljak. Bio je i na operaciji. Niko ništa. Nisam protiv Hrvatske, tu sam rođen. Mi jesmo porijeklom iz Indije, ali ja Indiju nikada nisam vidio, ni Srbiju, ni Bosnu. Samo sam htio da tražim pravdu, da se malo zaustavi to nasilje, da dokažemo da smo i mi ljudi. Samo sam to htio reći.“